ZAIRA

TRAGEDIE ÎN CINCI ACTE, ÎN VERSURI
1732

În romînește de *Sergiu Dan*

„Ştiţi că în tragedia maurului din Veneţia, piesă foarte înduioşătoare, un soţ işi sugrumă soţia pe scenă şi, cînd biata femeie işi dă sufletul, strigă că moare pe nedrept.“ În astfel de termeni împărtăşea Voltaire cititorilor francezi emoţia resimţită în faţa celebrei scene din Othello, *jucată de toate teatrele londoneze din septembrie 1726 pînă în februarie 1729, răstimp petrecut de scriitor în capitala Angliei* (Scrisori filozofice, *XVIII). Din admiraţia limitată de restricţii faţă de marele dramaturg englez „cu idei bizare şi gigantice“, atît de străin gustului şi regulilor tragediei clasice franceze, s-a născut la Voltaire intenţia de a-i relua unele creaţii pentru a le adapta cerinţelor poeticii teatrului din ţara sa. „Îi sînt tributar teatrului englez pentru îndrăzneala ce-am avut de a transpune pe scenă numele regilor noştri şi cele ale vechilor familii ale regatului“, recunoştea el în prima epistolă dedicatorie a* Zairei.

La originea acestei piese regăsim aşadar un imbold shakespearean, al uneia din acele creaţii „atît de monstruoase“ dar cu „scene minunate“ (Discurs despre tragedie, către lordul Bolingbroke, *1731). Dacă în* Brutus *există numai ceva din atmosfera tragediilor politice ale lui Shakespeare, în* Zaira *dorinţa de a rivaliza cu acesta, de a crea, anume, o replică la* Othello *este vădită. O scrisoare a lui Voltaire din 25 iunie 1732 către Formont, consilier în Parlamentul din Rouen, anunţă terminarea* Zairei *în douăzeci şi două de zile şi îi*

caracterizează astfel eroul, pe sultanul Orosman: „Este cel mai pasionat, cel mai mîndru, cel mai drăgăstos, cel mai generos, cel mai gelos — pe bună dreptate — cel mai crud și cel mai nefericit dintre toți oamenii". Orosman, sultan al Ierusalimului, smuls cruciaților, trebuia să fie un Othello francez, un gelos gata să bănuiască și să ucidă, judecînd și condamnînd după aparențe. Dar, totuși, cîtă deosebire între cele două personaje: pasionat, da, însă galant totodată și măsurat în expresii, chiar cînd ai crede că o furie oarbă îl stăpînește. Este patetic în cîteva scene, sfîșiat între elanuri de iubire sinceră față de Zaira și între torturile geloziei, dar nu atinge grandoarea epică a modelului său britanic.

În cadrul istoriei tragediei franceze, Zaira *mai are și alte semnificații: reprezintă o nouă încercare, mai pronunțată și mai izbutită decît* Brutus, *de a introduce inovații înviorătoare într-un gen cu posibilități reduse de primenire, după capodoperele lui Corneille și Racine. Prima noutate a* Zairei *este subiectul său național: acțiunea se petrece la sfîrșitul secolului al XII-lea, în Ierusalimul recucerit de musulmani; Zaira, iubită de Orosman, căpetenia acestora, este o creștină islamizată și se dovedește a fi sora lui Nérestan, sosit din Franța, pentru a răscumpăra pe captivii creștini și deci, totodată, fiică a lui Lusignan, urmaș al cruciaților care au stăpînit Palestina. Conflictul ei psihologic opune sentimente familiale iubirii față de Orosman, peste care se suprapun scrupule creștine. Blîndă, elegiacă, incapabilă de acte eroice, foarte racineană sub turbanul și dulama ei orientală, Zaira, ca și partenerul ei de altfel, suferă de pe urma complicațiilor acțiunii provocate de întîmplări dinafara sentimentelor care îi mînă unul spre altul: moartea li se trage din acel bilet echivoc, interpretat de sultanul gelos drept un mesaj de dragoste. Ne aflăm, deci, în fața unui procedeu deosebit de al tragediei strict psihologice a lui Racine, în care orice progres al intrigii, și cu atît mai mult deznodămîntul, era impus de resorturi sufletești.*

În sfîrșit Zaira *accentua marea noutate introdusă de Voltaire în tragedie, anume propaganda filozofică, denunțarea prejudecăților religioase. După 1721, data apariției „Scrisorilor persane" de Montesquieu, tema „religia considerată ca obstacol al fericirii*

oamenilor" devine curentă. Zaira și Orosman ar fi putut fi fericiți dacă familia ei creștină n-ar fi influențat-o, făcînd-o șovăitoare în fața iubirii unui „păgîn". Ea însă, voltairiană la început, leagă religia de moravurile unei societăți:

> Trăind pe lîngă Gange cu aș fi fost brahmană,
> Iar la Paris creștină; aici sînt musulmană (I, 1).

Lusignan îndeosebi dă dovadă de acel fanatism religios pe care iluminismul îl va denunța tot mai consecvent.

Abia eliberat din captivitate, el nu admitea ca fiica-i regăsită să fie mahometană.

Atitudinea anticatolică a lui Voltaire se manifestă puternic în unele replici tăioase ale acestui rege detronat.

Îndată după redactare, tragedia a fost prezentată Comediei Franceze, care a pus-o neîntîrziat în repetiție și a reprezentat-o prima oară la 13 august 1732. O scrisoare a lui Voltaire către La Roque, directorul revistei Le Mercure, *publicată în numărul din acea lună a periodicului, explica pe larg subiectul și intențiile piesei: „Este singura tragedie de dragoste pe care am făcut-o", asigura el. Succesul astfel întreținut i-a fost mare și durabil. Anul următor (1733),* Zaira *era tipărită la Rouen, în oficina lui Jose pentru editorul parizian J. B. Bauche.*

PERSOANELE

OROSMAN, sudan al Ierusalimului
LUSIGNAN, prinţ din sîngele regilor Ierusalimului
ZAIRA, FATMA — sclave ale sudanului
NÉRESTAN, CHATILLON — cavaleri francezi
CORASMIN, MÉLÉDOR — ofiţeri ai sudanului
UN SCLAV
SUITĂ

Acţiunea se petrece în seraiul Ierusalimului

ACTUL ÎNTÎI

SCENA I

Zaira, Fatma

FATMA

Frumoasa mea Zaira, nu mi-ar fi dat prin minte
Că-n tine aste locuri trezesc noi simţăminte.
Ce soartă fericită, ce doruri mîngîioase
Schimbat-au zile negre în zile luminoase?
Cu inima-mpăcată eşti mai fermecătoare,
Privirea-ţi fără lacrimi, acum scînteietoare,
N-o mai întorci spre ţara ferice, de departe,
Pe unde se legase francezul să te poarte.
Nu-mi mai vorbeşti de-acele meleaguri fericite
Unde un neam slăveşte femeile iubite,
Cum frumuseţii tale la fel i se cuvine;
Soţii, ele-s privite oriunde ca regine,
Le este traiul liber, nicicînd nu sînt păzite,
Nu teama le sileşte a fi femei cinstite.
La libertatea asta nu mai rîvneşti tu oare?
Sclavia în seraiul cu-asprimi întristătoare
Au nu te mai apasă cum îmi spuneai ades?
Între Solym şi Sena, Solymul l-ai ales?

ZAIRA

Nu poţi dori ce nu vezi şi n-ai văzut vreodată.
Ne-aduse-aici ursita, lîngă Iordan, altdată.

Intr-un serai închisă, chiar din copilărie,
Deprinsă mi-este mintea c-așa e dat să fie.
Lăsată-am fost de lumea pierită pentru mine
Sultanului ce astăzi sub legea lui ne ține.
Nu-l știu decît pe dînsul în slavă și putere:
Pe Orosman nădejdea ce mi-a rămas îl cere.
Zădarnic vis e restul.

FATMA

Zaira, l-ai uitat
Pe-acel francez prieten, jurînd înduioșat
Că va veni să sfarme, el, lanțul de sclavie?
Cum îl priveam uimite de mîndra-i cerbicie!
S-acoperi de faimă în lupta îndîrjită
Cînd armia creștină fu la Damasc zdrobită.
Lui Orosman plăcuse dîrzia-i nenfricată
Și l-a lăsat să plece în țara-i depărtată.
Noi așteptăm și astăzi din mîndra-i bunătate
Tributul să-l plătească pe-a noastră libertate.
A fost doar o speranță ce-n van ne-a legănat?

ZAIRA

Se poate ca puterea să nu-l fi ajutat.
Mereu tot așteptîndu-l doi ani au și trecut,
Iar prizonierul, Fatma, strein necunoscut,
Făgăduiește multe, puține-are să ție,
Și jurăminte face cît este în robie.
El s-a legat să smulgă pe zece-oșteni creștini
Din lanțul care-i ține aici, printre streini,
Altfel, să-și ceară lanțul din care a fost scos!
Curaju-i îmi plăcuse, deși fără folos;
Să nu mai gîndim, Fatma, la ce-a fost înainte.

FATMA

Dar dacă, totuși, dînsul legat de jurăminte
Acuma s-ar întoarce...

ZAIRA

E prea tîrziu acum.
Schimbate-s toate, Fatma, şi nu mai sînt nici...

FATMA

Cum?
Ce vrei să zici cu asta? Ce taină nepătrunsă?

ZAIRA

Ah! A Zairei soartă n-o mai pot ţine-ascunsă.
Sultanul vrea ca taina lui nimeni să n-o ştie,
Dar inima mea, Fatma, spre tine mă îmbie.
De vreo trei luni încoace, de cînd ai fost purtată
Departe de-aste ţărmuri, cu alte roabe-o dată,
Vrînd cerul ca durerea să nu ne mai apese
Pe cel ce-o să ne-ajute cu mîna-i îl alese.
Stăpînul nostru falnic, măreţul Orosman...

FATMA

Dar ce-i cu el?

ZAIRA

Ei bine, acest slăvit sultan,
Care a-nvins creştinii, o, Fatma, mă iubeşte...
Îţi înţeleg uimirea... obrazul tău roşeşte...
Să nu-ţi închipui însă vreo tristă înjosire,
Că-i jinduiesc suspinul sau că a lui privire
Mi-ar fi adus ocara iubirii trecătoare
Şi ruşinoasa cinste să-i fiu o ţiitoare.
Mîndria noastră, Fatma, făcută din sfială,
În inima-mi veghează şi nu-i o vorbă goală.
Decît o înjosire, mai bine-aş vrea să fiu
În lanţuri ferecată sau chiar într-un sicriu.
Vei fi uimită poate că strălucita-i slavă
Neprihănit se-nchină la vraja mea firavă,
Şi dintre toate cîte rîvnesc a-i fi iubite,
Privirile-i asupră-mi le simt că-s aţintite.

Ca mîni, prin cununie, peste-uneltiri mişele,
Al meu va fi în ciuda potrivnicelor mele.

FATMA

La mîndra-ţi frumuseţe e dreaptă-aşa răsplată;
De simt o măgulire, nu sînt de fel mirată.
Să-ţi fie fericirea deplină, de se poate!
Supusă bucuroasă-ţi voi fi, la rînd cu toate!

ZAIRA

Să fim deopotrivă în viaţa fericită!
Mai dulce o să-mi pară cu tine împărţită!

FATMA

Numai să-ndure cerul această cununie
Şi facă el ca astă ursită măreţie
Ce-i zicem fericire, ades cu-nşelăciune,
În suflet să nu-ţi lase tristeţi şi-amărăciune!
Nu simţi în tine, tainic, un frîu să te reţină?
Nu-ţi mai aduci aminte că te-ai născut creştină?

ZAIRA

De ce-mi vorbeşti de astea? De ce acest cuvînt?
Vai, Fatma mea iubită, mai ştiu eu cine sînt?
Nu s-a-ndurat nici cerul să ştiu al meu trecut.
Nu mi-a ascuns el neamul din care m-am născut

FATMA

Dar Nérestan, ca tine, născut sub cer strein,
Ţi-a spus c-al tău părinte purta nume creştin;
Dar ce zic? Acea cruce asupra ta aflată,
Podoabă a pruncieі, prin grija mea păstrată,
Cel semn creştin ce-ascuns e privirii duşmănoase
Sub marea strălucire a trudei migăloase,
De-atîtea ori cu crucea eu te-am împodobit,
Şi poate-n mîna ta e zălogul tăinuit

Ce înadins asupră-ţi ca semn a fost lăsat,
Chiar al credinţii-n Domnul pe care l-ai uitat.

ZAIRA

Eu n-am altă dovadă, dar sufletu-mi sfiit
Nu crede-n Dumnezeul urît de-al meu iubit.
Obişnuinţa, legea, din cei mai fragezi ani
M-aduse la credinţa acestor musulmani.
Tot ce-n copilărie ni s-a vîrît în minte
Numim apoi năravuri, credinţe, simţăminte;
Trăind pe lîngă Gange eu aş fi fost brahmană,
Iar la Paris creştină; aici sînt musulmană.
Tot ce sîntem ne vine doar din învăţătură;
Părinţii sapă-n inimi întîia trăsătură
Pe care vremi şi pilde o adîncesc apoi
Şi o mai poate şterge doar Dumnezeu din noi.
Adusă-n aste locuri, ai fost înlănţuită
Atunci cînd mintea-ţi coaptă, la vîrsta potrivită,
Putea să te ajute cu ale ei lumini,
Dar eu din leagăn, roabă, trăind la sarazini,
Am cunoscut credinţa creştină prea tîrziu;
E drept că împotrivă-i nu m-au silit să fiu.
Privind această cruce, fără să vreau, fiori
De spaimă şi sfială simţeam adeseori,
Dar o rugam să-mi vină într-ajutor nainte
De-a fi avut eu chipul lui Orosman în minte.
Cinstesc cu drag aceste creştine legi miloase;
Şi Nérestan adesea îmi spuse că-s frumoase.
Aceste legi te-ajută necazuri să străbaţi
Şi-nduioşînd pe oameni, pe toţi îi face fraţi.
Siliţi să se iubească, sînt fericiţi, fireşte.

FATMA

De ce-mpotriva lor, deci, azi inima-ţi vorbeşte?
Robită pe vecie la legea musulmană
Creştinilor, de-acuma, tu le vei fi duşmană
Luînd de soţ semeţul care i-a biruit.

ZAIRA

Să-i dea în dar iubirea cine n-ar fi rîvnit?
În slăbiciunea asta îmi recunosc o vină:
Fără iubirea-i, poate c-aş fi ajuns creştină;
Poate că legii tale şi jertfe-aş fi-nchinat,
Dar dînsul mă iubeşte şi toate le-am uitat.
Pe Orosman îl văd doar şi inima-mbătată
De fericire-i plină, ştiindu-se-adorată.
La vraja-i te gîndeşte, la faptele-i întregi,
La braţul său puternic ce-a-nvins atîţia regi,
La fruntea lui senină ce slava i-o-ncunună;
Nici nu-ţi vorbesc de sceptrul ce-n mîna-mi vrea să pună
O, nu, recunoştinţa-i prea slabă mulţumire
Şi nu-i tributul vrednic de marea lui iubire.
Iubesc pe Orosman doar şi nu coroana lui,
Lui, singur, dragă Fatma, iubirea i-o dădui.
Se poate să mă-nşele un gînd mîngîietor,
Dar dacă, judecîndu-l, un cer necruţător
Lui Orosman osîndă i-ar da să stea-n robie
Şi Siria ar pune-o sub legea mea să fie,
Ori dragostea mă minte, ori Zaira e-n stare
La ea ca să-l înalţe, la dînsul să coboare.

FATMA

Se-ndreaptă paşi încoace; e Orosman, fireşte.

ZAIRA

Simţeam că e iubitul, chiar inima-l vesteşte.
De două zile, Fatma, plecase din palat
Şi iată că se-ntoarce de dorul meu chemat.

SCENA II

Orosman, Zaira, Fatma

OROSMAN

Virtuoasa mea Zaira, vreau, pînă ce cununa
Uni-va soarta noastră de-acum pe totdeauna,

Să-ţi spun ca musulmanul, drept, fără ocolire,
Ce plănuiri şi gînduri am despre-a mea iubire.
Acei sultani la care stă lumea să se-nchine
Au drepturi şi-obiceiuri nevrednice de mine.
Eu ştiu c-a noastră lege prielnică plăcerii
Nu pune frîu dorinţei şi stavilă puterii,
Că pot după poftire să dărui dezmierdare
Ibovnicelor mele-aşternute la picioare,
Şi, vieţuind în pace la sînul desfătării,
Să poruncesc de-acolo la treburile ţării.
E dulce trîndăvia, dar urma ei e rea:
Atîţia regi în juru-mi au fost învinşi de ea,
Cînd Mahomet i-alese urmaşii lui să fie;
Vezi tremurînd califii în biata lor trufie,
Culcaţi doar pe ruine ce-au fost altar şi tron;
Ei lîncezesc nevolnici şi trişti în Babilon,
Ei, care-ar fi şi astăzi asemeni cu acei
Strămoşi, stăpîni ai lumii, dac-ar fi fost ca ei!
Bouillon le-a smuls Solymul şi Siria deodată,
Dar, vrînd să pedepsească o tagmă blestemată,
Allah chemase braţul lui Saladin, sultanul;
Dup-a lui moarte tata a-ngenuncheat Iordanul,
Iar eu, moştenitorul acestei măreţii,
Stăpîn plăpînd al unei firave-mpărăţii,
Eu văd creştinii mîndri şi însetaţi de pradă
Cum din apus încoace se năpustesc grămadă.
Cînd goarna bătăliei îşi va rosti cuvîntul,
Din Nil la Marea Neagră cutremurînd pămîntul,
Nu vreau, pradă iubirii cu dulcile-i momele,
Într-un serai să-mi curgă, tînjind, zilele mele.
Zaira, şi iubirea, şi slava-s mărturie
Că n-oi alege altă iubită şi soţie;
Şi inima-mpărţind-o între război şi tine
Eu îţi voi fi prieten şi soţ, cum se cuvine;
Şi să nu crezi că cinstea soţiei credincioase
O las în paza-acelor dihănii duşmănoase
Ce străjuiesc seraiul, din Asia aduse,
Unelte ticăloase sultanului supuse.

La cinstea ta iubirea mea știe să se-nchine,
Iar cît despre virtute, eu mă încred în tine.
Cînd inima acum și-a dat mărturisirea,
Tu simți că-n tine numai și-a pus ea fericirea,
Și înțelegi prea bine ce suferință-amară
Mi-ar tulbura viața făcînd din ea povară,
Dac-ale mele daruri le vei primi, naivă,
Numai cu simțămîntul că-i faptă milostivă.
Eu te iubesc, Zaira, și-aștept cu-nfiorare
Iubirea să răspundă iubirii arzătoare,
Căci sufletu-mi așa e: ce vrea, vrea cu căldură,
O dragoste ușoară lui i se pare ură.
În tot ce simt așa sînt, dogoritor din fire,
Și vreau, peste măsură, să am a ta iubire.
De inima ți-e prinsă de-același simțămînt,
Eu mă cunun cu tine, dar fac un legămînt:
Acea primejdioasă, fierbinte-mbrățișare
A cununiei noastre de nu va fi în stare
Ferice să te facă, așa cum ai rîvnit,
Pe mine să mă facă pe veci nenorocit.

ZAIRA

Nenorocit, stăpîne, tu! Inima-ți cuminte
Și-a-ntemeiat norocul pe-a mele simțăminte;
Or, dacă el atîrnă de tainicul meu foc,
Ce muritor vreodată avu mai mult noroc!
Aceste nume scumpe, de soț și de iubit,
Ne-ncîntă deopotrivă, dar mai deosebit
E pentru mine gîndul plăcut, măgulitor,
Să recunosc, stăpîne, ca binefăcător
Pe cel ce-mi țese soarta cu mîna lui slăvită,
Să știu că sînt aceea de dînsul făurită,
Să-nchin a mea iubire viteazului ales.
Iar dacă dintre inimi supuse m-ai cules,
Și ochiul tău spre mine l-ai aplecat, senin,
Alegerea-ți augustă, tu...

SCENA III

Orosman, Zaira, Fatma, Corasmin

CORASMIN

...Acel sclav creştin
Care şi-a dat cuvîntul că se va-ntoarce-n ţară
Şi l-ai lăsat, stăpîne, să plece, e afară.
Venit acum din Franţa, el cere să-ţi vorbească.

FATMA

O, cerule!

OROSMAN

Să intre. De ce să zăbovească?

CORASMIN

La-ntîiul zid de piatră el s-a oprit şi-aşteaptă.
Credeam că nu se cade privirea-ţi înţeleaptă
Pe un creştin să-ndure în acest loc slăvit.

OROSMAN

Să vină. În tot locul, cu rostul cuvenit
E slobod de-azi-nainte să vină orişicare
Să-şi mîngîie privirea cu-a mea înfăţişare.
Eu nu pun preţ pe legea temută din trecut,
Făcînd din legi tiranii cu chipul nevăzut.

SCENA IV

Orosman, Zaira, Fatma, Corasmin, Nérestan

NÉRESTAN

Slăvit vrăjmaş pe care creştinii îl cinstesc,
A noastre jurăminte vin azi să le-mplinesc.
Eu le-am ţinut pe toate, doar tu să te-nvoieşti.

Ţi-aduc pentru Zaira tributul ce-l pofteşti,
Tribut şi pentru Fatma cu zece cavaleri
Pe care-i ţine astăzi Solymul prizonieri.
Le vine libertatea, din vina mea, tîrzie;
Eu m-am întors: urmează ei liberi toţi să fie.
Sultane, ţine-ţi vorba, tu n-ai de ce-i mai ţine,
Căci chiar din clipa asta ei liberi sînt, prin mine!
Dar, sfărîmînd lor lanţul, plătind întreg tributul,
Eu nu-ţi ascund, sultane, că mi-am sleit avutul.
Speranţa fericită e-acum fără temei,
Să fac şi pentru mine la fel ca pentru ei.
Tot ce-mi rămîne este doar mîndra sărăcie.
Am izbutit creştinii să-i smulg din grea robie;
Cu cinste, jurămîntul, cum vezi, l-am împlinit.
Mi-ajunge. Vin la tine să fiu înlănţuit.
Sînt prizonier. De-acuma aici chezaş voi sta.

OROSMAN

Sînt mulţumit, creştine, de îndrăzneala ta.
Dar nu cumva trufia măgulitor te-mbie
Pe Orosman să-ntuneci cu-a ta mărinimie?
Îţi dărui libertatea, cu-averea-ţi pleacă iar,
Şi la tributu-ţi de-aur adaugă-al meu dar:
În locul celor zece creştini ce-s prizonieri,
Eu îţi voi da o sută; tu n-ai decît să-i ceri.
Să plece şi să ducă în ţara voastră veste:
Şi cinste şi-omenie în Siria mai este.
Plecînd din aste locuri să judece mai bine:
Francezilor sau mie, cui ţara se cuvine.
A mea mărinimie pe-aceşti creştini ţi-i lasă,
Doar Lusignan, cu ceilalţi, nu va pleca acasă,
El singur să rămînă, căci temeri mă încearcă
Gîndind să-l las din mînă, în ţara-i să se-ntoarcă.
El e francez din neamul care domni-n Solym
Şi dreptu-i la domnie, nelegiuit, îl ştim.

Acesta este-al soartei judeţ neîmblînzit:
De mă-nvingea pe mine, eram eu osîndit.
Pe Lusignan robia cu lanţu-i o să ţină,
Nicicînd n-o să mai vadă a soarelui lumină.
Îl plîng; să-mi ierţi aceste nevoi necruţătoare
Ce sînt doar rămăşiţe de-asprimi şi răzbunare.
Iar cît pentru Zaira, ţi-o spun, fără ocară,
Averea ta n-ajunge ca s-o mai scoţi din ţară;
Francezii tăi cei nobili, cu regii lor deodată,
S-ar încerca zădarnic din mîna mea s-o scoată.
Te du acum.

NÉRESTAN

Dar ce-aud? Ea s-a născut creştină.
Eu ţi-am primit cuvîntul cu-ncredere deplină,
Iar Lusignan, sărmanul, bătrîn nenorocit...

OROSMAN

Voinţa mea, creştine, ţi-am spus-o lămurit.
Cinstesc a ta virtute. Purtarea ta semeaţă
Mă scoate-nsă din fire cu vorba-ţi îndrăzneaţă.
Ci du-te. Cînd lumina va-ncepe să mijească
Eu vreau ca-n a mea ţară să nu te mai găsească.

(Nérestan iese.)

FATMA

Doamne, ajută-ne pe noi!

OROSMAN

Iar tu, Zaira, cată
De ia în stăpînire palatul meu, îndată.
Vreau toţi să ţi se-nchine smeriţi: tu eşti sultana;
Voi porunci şi nunta care-ţi va da coroana.

SCENA V

Orosman, Corasmin

OROSMAN

Ei, Corasmin, dar sclavul necredincios ce vrea?
Ofta, văzui, într-una cu ochii-ntorşi spre ea.
Tu ai băgat de seamă?

CORASMIN

Ce tot vorbeşti, stăpîne?
Laşi bănuieli geloase minciuna să-şi îngîne?

OROSMAN

Gelos, eu! Pîn-acolo mîndria-mi nu coboară
Să-ncerc eu chinul groaznic, ce ruşinoasă-ocară!
Iubirea mea cu ura să aibă-asemănare!
Gelosul totdeauna îmbie la trădare.
Eu văd că doar iubirii iubita mea-i robită
Şi mă închin la dînsa cu dragoste smerită.
Mai mare mi-e iubirea ca slava-mi lăudată;
Nu sînt gelos, dar dacă voi fi totuşi vreodată
Şi-n inimă... Ah, nu vreau de-ăst gînd să fiu atins!
De-o dulce bucurie mi-e sufletul cuprins.
Hai, du-te, pregăteşte în grabă toate cele,
Să-mi împletesc viaţa cu a iubitei mele.
La treburile ţării eu voi jertfi un ceas
Şi-oi închina Zairei din zi ce-a mai rămas.

ACTUL AL DOILEA

SCENA I

Nérestan, Chatillon

CHATILLON

O, Nérestan, ca nimeni viteaz mărinimos,
Trimis de Dumnezeul mîntuitor, milos,
Pe-atîți creștini să-i mîntui din neagra lor robie,
Ci-arată-te și gustă din dulcea bucurie
De-a regăsi prieteni plîngîndu-ți la picioare
Și sărutîndu-ți mîna care i-a scos din fiare.
Mulțimea lor spre poarta seraiului se-ndreaptă,
Viteazule, te-arată privirilor ce-așteaptă.
Uniți pe veci, sub tine, ce-adus-ai mîntuire...

NÉRESTAN

Tu, Chatillon cel falnic, mi-aduci așa cinstire!
Francez, eu datoria-mi făcui cum am crezut
Și-n locul meu tu însuți la fel ai fi făcut.

CHATILLON

Firește, orice nobil, creștin și luptător
Credinței să-și jertfească și viața e dator;
La fericiri s-ajungem, așa sîntem sortiți,
Uitînd de noi, să facem pe alții fericiți,

Şi fericit cui cerul a dat acea putere
Să-şi împlinească fapta cum datoria-i cere.
Ca jucării sărmane, ne-a pus soarta să fim
Francezi în grea restrişte, robi veşnici în Solym,
Unde, uitaţi în lanţuri de restul omenirii,
Am fost lăsaţi de tatăl lui Orosman pieirii:
Nu mai vedeam noi Franţa vreodată, fără tine.

NÉRESTAN

Dumnezeu, seniore, slujitu-s-a de mine;
Lui Orosman, el singur, asprimea i-a-ndulcit.
Dar fericirea asta, ce-amestec otrăvit!
Acest sultan trufaş e şi,-n mîrşava-i blîndeţe,
Cu-a sale binefaceri împrăştie tristeţe!
Şi Domnul ce mă vede şi mă aude ştie
Că singura mea grijă fu sfînta-i măreţie.
Doar pentru el sînt toate: speram s-aduc, smerită,
Pe fata cea frumoasă din leagănu-i răpită
De mult, cu mine-odată, de crudul Noradin,
Atuncea cînd vrăjmaşul, urînd tot ce-i creştin,
În Siria scăldată de sînge-n vremea ceea
Pe Lusignan îl prinse, învins în Cezareea.
Creştinii m-ajutară şi-am izbutit să fug,
Dar cînd trei ani trecură m-am reîntors la jug;
Iar la Paris plecat-am doar pe cuvîntul dat;
Zănatecă speranţă în gînd am mîngîiat,
S-o duc şi pe Zaira la curtea strălucită
Unde virtuosul Louis stă-n slava-i fericită;
La rîvna mea, regina atoatesimţitoare
Întinse de pe tronu-i o mînă-ocrotitoare;
Şi, în sfîrşit, cînd vine-acea clipă aşteptată,
Sortită de la sînul sclaviei să o scoată,
Ei o reţin... Dar ce zic? Zaira însăşi, ea,
Uitînd pe toţi creştinii, pentru sultan, nu vrea...
Să nu ne mai gîndim dar... Răspunsu-i nemilos
M-a copleşit, seniore, şi mult mai dureros:
Nădejdea ce creştinii nutreau e-acum trădată.

CHATILLON

Îmi dau eu libertatea şi chiar viaţa-mi toată
Pentru dînşii; seniore, fă ce ştii cu ele.

NÉRESTAN

Lusignan, seniore, ţinut în lanţuri grele,
Vlăstar din seminţia ce-atîţi viteji a dat,
Cu slava-i de războinic ce-n lume-a răsunat,
Pe el, ce din Bouillon e viteaz coborîtor,
Nu-l vor avea creştinii, cu tot oftatul lor.

CHATILLON

Dacă-i aşa, atuncea, ţi-e fapta în zadar:
Care oştean şi-ar frînge, nedemn, lanţul barbar,
Lăsîndu-şi căpitanul prin temniţe străine?
Pe Lusignan, acesta, tu nu-l cunoşti ca mine.
Lui Dumnezeu te-nchină că-ndurător a vrut
Ca să te fericească, tîrziu să fii născut,
Mult după ce trecură vremi veşnic blestemate,
Nenorocite vremuri cu zile-nsîngerate
Cînd am văzut cetatea luată de strămoşi
Cu sfintele ei ziduri, sub jug de ticăloşi.
De-ai fi văzut, o, ceruri, şi templul părăsit
Şi pîngărit mormîntul Celui de noi slujit,
Să fi văzut părinţii murind lîngă copii,
Pierind lîngă altare, arzînd ca torţe vii,
Şi cel din urmă rege al nostru, gîrbovit,
Chiar peste muribunzii săi fii, măcelărit,
Iar ultima mlădiţă din neamul de eroi
În clipele cumplite ne-mbărbăta pe noi.
Printre ruini de temple şi morţii grămădiţi,
Printre învingătorii cu-nvinşii-nvălmăşiţi,
El sabia-nvîrtind-o nenduplecat, cu-o mînă,
Vărsa în valuri sînge prin armia păgînă,
Iar cu cealaltă mînă făcea plin de mîndrie
Al crucii semn, ca spaima s-o vîre-n păgînie,

Strigînd: „Francezi, rămîneţi cu inima creştină!"
Atunci, acoperindu-l cu-aripa-i de lumină,
Cel preaînalt, ce şi-astăzi ne mîntui de jale,
Mergea călăuzindu-l în drumurile sale;
Iar întristata gloată-a creştinilor, scăpată,
Ajunse-n Cezareea cu noi toţi, deodată.
Acolo cavalerii porniră-a se-nţelege
Pe Lusignan s-asculte, el să ne dea o lege.
Dar Dumnezeu nu-ndură a omului trufie
Şi, umilind-o, n-a vrut virtutea să ne fie,
Aşa cum se cuvine, în viaţă, răsplătită;
Zădarnic pentru dînsul am dus luptă-ndîrjită!
Grozava amintire mă macină şi-acum:
Ierusalimu-n flăcări se prefăcea în scrum,
Cînd, ascunzişul nostru a fost trădat, vîndut
De-un grec viclean pe mîna vrăjmaşului temut;
Pîrjolul care arse Sionul se întinse
Şi Cezareea toată în flăcări o cuprinse;
Treizeci de ani de lupte luară-astfel sfîrşit;
Pe Lusignan acolo-l văzui înlănţuit.
Nepăsător şi mîndru, nu izbuteau să-l mişte
Decît ai săi tovarăşi căzuţi în grea restrişte;
De-atuncea, seniore, el zace în robie,
Albit în închisoare, pe unde, nu se ştie;
Lumina pîn'la dînsul nu poate să străbată,
De Asia uitate şi de-Europa toată.
E crîncena lui soartă — şi cine ar putea
Ferice să se creadă cînd el e-n jale grea?

NÉRESTAN

E drept, doar un sălbatic s-ar crede fericit!
Ah! Cum urăsc eu soarta care ne-a despărţit!
Cum m-ai plimbat cu vorba-ţi spre dînsul, spre trecut!
Îi ştiu nenorocirea; cu ea doar m-am născut;
Dar, ascultînd-o iarăşi, durere simt neştearsă,
Căci temniţele-aceste şi Cezareea arsă
Sînt primele priveliști, tristeţi ce n-aveau nume,
Care-mi izbiră ochii abia deschişi în lume.

Atunci ieşeam din leagăn; vedenii-nsîngerate,
Ca-n trista-ţi povestire, rămas-au neuitate.
Cu toţi creştinii-n templu, jertfiţi printre ruine,
Cîţiva copii, seniore, acolo strînşi cu mine,
Toţi smulşi de mîini scăldate în sînge cald de lîngă
Înfricoşate mume ce nu-ncetau să plîngă.
Am fost aduşi, pe urmă, într-un palat regesc,
Chiar în seraiul unde acum te întîlnesc,
Zaira şi cu mine, crescuţi de Noradin,
Zaira care astăzi... o, iartă-mi un suspin,
Pentr-un barbar, smintită de ăst loc blestemat,
De Dumnezeul nostru şi-al ei s-a lepădat.

CHATILLON

La musulmani acesta-i un gînd de viclenie:
Creştini să amăgească, chiar din copilărie.
Eu binecuvîntez deci pe Domnu-ndurător
Care din anii fragezi te-a scos din mîna lor.
Dar şi Zaira asta, seniore, însăşi ea,
Care-a uitat creştinii pentru sultan, de-ar vrea,
Cu trecerea ce-o are, să ne ajute-acum...
Şi-alege Domnul, braţul — şi ce ne pasă, cum?
Mă crezi? Şi înţeleptul şi dreptul-credincios
Chiar din nelegiuire ştiu trage un folos.
Pe Orosman iubindu-l Zaira e în stare
S-aducă îmblînzire în inima lui mare,
Redîndu-ne viteazul ce-n temniţă-i ţinut;
Şi Orosman îl plînge cînd nu mai e temut.

NÉRESTAN

Dar oare ca să-şi frîngă, el, lanţul ticălos,
Se va-nvoi, viteazul, cu tîrgul ruşinos?
Şi de s-ar învoi chiar, cum aş putea eu oare
Să aflu la Zaira o clipă de-ascultare?
Şi Orosman voi-va cînd are-n mînă soarta?
La glasul meu, seraiul îşi va deschide poarta?

Şi dacă, pîn' la urmă, în faţa ei mă lasă,
Pot oare-avea nădejde la o necredincioasă,
Cînd chiar înfăţişarea mea pare s-o înfrunte
Şi cînd a ei ruşine e scrisă pe-a mea frunte?
E jalnic, seniore, ca sufletul semeţ
Să ceară sprijin celor ce-s vrednici de dispreţ:
Cînd nu te-ajută-i groaznic, cînd bine-ţi vor,
roşeşti.

CHATILLON

Pe Lusignan să nu-l uiţi. Gîndeşte să-l slujeşti.

NÉRESTAN

Fie. Dar pîn' la dînsa, ce drumuri ar putea...
Paşi către noi se-ndreaptă... Dar ce văd? Este ea.

SCENA II

Zaira, Chatillon, Nérestan

ZAIRA
(către Nérestan)

Viteaz francez, ascultă, sultanul m-a-nvoit
Ca să vorbesc cu tine; deci poţi fi liniştit.
Amarnica dojană goneşte-o din privire
Şi potoleşte-mi astfel a inimii zvîcnire.
Ne temem, seniore, şi amîndoi roşim;
Doresc şi totodată mă tem să ne privim.
Legaţi unul de altul cu viaţa deodată,
Copilăria noastră a fost întemniţată;
Împovăraţi de soartă cu-aceleaşi grele fiare,
Făcu prietenia să pară mai uşoare.
Eu am gemut adesea de cînd ai fost plecat,
Din ziua-n care cerul prin Franţa te-a purtat;
Te-am revăzut, pe urmă, iar sclav aci-n Solym;
Atunci ne-ngăduiră mai slobod să vorbim,

Şi sclavă în mulţimea de sclave-nvălmăşită,
Cînd de sultanul mîndru nici nu eram privită,
Tu ai cătat din milă sau din mărinimie,
Sau poate mai degrabă doar din prietenie,
Tribut s-aduci din Franţa de slavă-ncununată
Pentru răscumpărarea Zairei cea-ntristată.
Tu ai adus tributul; dar cerul te-a minţit
Căci în Solym, departe de tine, m-a oprit.
Cu toate că norocul azi calea mi-o aţine
Nu pot decît în lacrimi să mă despart de tine.
A tale fapte bune mereu o să m-alinte
Şi scumpă o să-mi fie aducerea-aminte;
Mă voi sili ca tine s-alin dureri ce cheamă,
Să ocrotesc creştinii, să le ţin loc de mamă.
Mi-s dragi năpăstuiţii pe care îi slujeşti...

NÉRESTAN

Să-i ocroteşti! Tu care acum îi părăseşti!
Tu care calci cenuşa lor sfîntă în picioare,
Pe Lusignani cu slava în veci nepieritoare...

ZAIRA

Mă-nchin lor, seniore, şi frîng lanţul amar
Aceluia dintr-înşii ce-i ultimul vlăstar;
Eu vi-l redau acuma, smuls din a lui robire,
Pe-acel care vă este nădejde şi iubire;
Da, Lusignan e liber şi-l veţi vedea îndată.

CHATILLON

O, ceruri! Vom avea iar un sprijin şi un tată!

NÉRESTAN

Creştinii-ţi datorează acest cap mult iubit!

ZAIRA

Fără să am nădejde, să-l cer am îndrăznit;
Mărinimos, sultanul, îndată mi l-a dat;
Acum ni-l vor aduce.

NÉRESTAN

Mi-e sufletul mişcat!

ZAIRA

Ah, lacrimile-aceste l-ascund privirii mele;
Am lîncezit ca dînsul în lanţurile grele
Şi cum să nu te mişte durerea ce te-apasă?

NÉRESTAN

Cîtă virtute, Doamne, la o necredincioasă!

SCENA III

Zaira, Lusignan, Chatillon, Nérestan, mai mulţi sclavi creştini

LUSIGNAN

Dintr-un lăcaş al morţii au cine mă recheamă?
Printre creştini mă aflu? Mi-s paşii plini de teamă.
Ci arătaţi-mi drumul... Durerile cumplite
M-au şubrezit mai tare ca zilele trăite.

(Se aşază.)

Cu-adevărat sînt liber?

ZAIRA

Da, seniore, eşti.

CHATILLON

Trăieşti şi ale noastre mîhniri le potoleşti.
Cei trişti creştini ai noştri...

LUSIGNAN

Glas dulce omenesc!
O, Chatillon, chiar tu eşti? Pe tine te-ntîlnesc?

Tu, mucenicul legii străbune, ca şi mine,
Ne scoate oare Domnul din jale şi ruşine?
În care locuri sîntem? Mi-s ochii-ntunecoşi...

CHATILLON

Acest palat zidit e de marii tăi strămoşi
Şi-i pîngărit de fiul lui Noradin, osmanul.

ZAIRA

Stăpîn pe-aceste locuri e Orosman, sultanul;
Virtutea se pricepe a o cinsti frumos.
Tu nu-l ştii pe francezul acesta inimos
Venit tocmai din Franţa cu gînd să scape zece
Creştini, din grea sclavie, în ţara lor să plece.
Asemeni lui, sultanul, cu-acelaşi simţ de-onoare,
Vrea, dîndu-ţi libertatea, cu el să se măsoare.

LUSIGNAN

Aceasta este firea francezilor, întreagă.
De trebuinţă-mi fuse nobleţea lor — şi dragă!
Ai străbătut tu, vrednic, cum? mare, după mare,
Ca să ne-alini durerea, zdrobind a noastre fiare?
Cui datorez, ah, spuneţi, o faptă-atît de-aleasă?

NÉRESTAN

Sînt Nérestan; o soartă vremelnic nemiloasă,
Ce mă ţinuse-n lanţuri de cînd am fost născut,
Vru ţara semilunii s-o las, unde-am zăcut.
Sub Ludovic, la Curte, trăind cu vrednicie
Şi în război urmîndu-l, făcui ucenicie.
Avut şi rang îmi dete a regelui dorinţă,
Cel rege mare-n toate, mai mare prin credinţă.
Eu l-am urmat acolo, în crunta-ncăierare
La marginea Charentei, cînd ameninţătoare
Semeaţa vrednicie a oştilor engleze
S-a dat bătută-n faţa-ndîrjirilor viteze,

Şi faţă de al nostru avînt descătuşat
A-ngenuncheat la crinii pe care i-a-nfruntat.
Hai, vino, seniore, şi regelui i-arată
Ce sfîntă urmă-n trupu-ţi de lanţ a fost săpată;
Îl va cinsti Parisul pe-al crucii mucenic;
Azil de regi e Curtea acestui Ludovic.

LUSIGNAN

Eu am văzut, vai, Curtea ce-n slavă strălucise
Cînd la Bovine, izbînda, Philippe o-nlănţuise.
Luptam, atunci, alături de un Montmorenci
Cu d'Estaing, Melun, de Nesle şi-acel vestit Couci;
Dar să revăd Parisul e-un gînd înşelător
Cînd în mormînt, vezi bine, sînt gata să cobor.
Mă duc la sfîntul rege al regilor să-i cer
Pe toată suferinţa să-mi dea răsplată-n cer.
Voi, inimoşii martori ai clipelor din urmă,
Ci ascultaţi-mi ruga pîn' viaţa mi se curmă:
Voi, Chatillon, Nérestan şi tu... ce mă jeleşti
Şi-a mele suferinţe, cu lacrimi, le cinsteşti;
Tu, doamnă, te îndură de jalea unui tată
Crunt osîndit de ceruri, ca nimeni vreodată,
Şi ale cărui lacrimi nici vremea care trece
Din ochii-atinşi de moarte n-ajunge să le sece.
Trei fii ai mei şi-o fată, nădejde şi mîndrie,
Mi-i smulseră din braţe, în fragedă pruncie;
Cînd mi-au luat copiii, o, Chatillon, ţii minte...

CHATILLON

Fiori mă trec şi-acuma cînd îmi aduc aminte.

LUSIGNAN

Ai fost în Cezareea, cu mine, prizonier
Şi mi-ai văzut soţia cu cei doi fii cum pier.

CHATILLON

Înlănţuit, n-aveam cum le da vreun ajutor.

LUSIGNAN

Vai, eu eram părinte şi n-am putut să mor!
Voi, dragi copii, vegheaţi-i de sus, din loc ceresc,
Şi pe copiii-mi ceilalţi, cumva de mai trăiesc.
Mezinul meu şi fata, robiei hărăziţi
De mînile barbare, în trudă obidiţi,
Departe de-al lor tată au fost duşi împreună
Chiar în seraiul unde azi cerul ne adună.

CHATILLON

E drept că mă cuprinse atunci o groază-adîncă,
Eu îi ţineam copila în leagănul ei încă;
Văzînd că nu-i scăpare în soarta ei cumplită
Vrui s-o botez eu însumi cu apa cea sfinţită,
Cînd sarazini, ca fiare de sînge însetate,
S-au năpustit s-o smulgă din braţe-nsîngerate;
Pe fiul tău, mezinul, luat de musulmani,
Cărui ursita-i dase abia cei patru ani
În stare să-nţeleagă durerea încercată,
Îl duseră-n Iudeea, cu soră-sa odată.

NÉRESTAN

Ce amintiri îmi iscă în suflet vremea ceea!
La vîrsta pomenită m-aflam în Cezareea,
Acoperit de sînge şi-n lanţuri ferecat.
Pe toţi creştinii ceilalţi aicea i-am urmat.

LUSIGNAN

Tu! Tu copilărit-ai în locurile-aceste?
De bieţii mei copii, vai, nu ai cumva vreo veste?

(Privindu-i.)

Ar fi de vîrsta voastră; dar, ochii mă înşală?
Văd o podoabă, doamnă; ce stranie găteală
Străină-acestor locuri... De mult o ţii tu oare?

ZAIRA

Seniore, am primit-o cu-ntîia mea suflare.
Ce-i asta? Tu suspinul abia poţi să-l înfrîni?

LUSIGNAN

Ah, lasă-a ta podoabă-n tremurătoare mîni...

ZAIRA

Ce tulburare nouă în suflet mi-a pătruns!
Dar ce faci, seniore?

LUSIGNAN

Puteri de nepătruns!
Voi, ochi, nu-mi amăgiţi şi nădejdile puţine!
Să fie cu putinţă? Ea este... da... văd bine.
E darul dat soţiei, un dar scînteietor
Ce-mpodobise capul, pe vremi, copiilor,
De ziua lor, pe vremuri, o zi de sărbătoare...
Revăd... Simt uluirea că vrea să mă doboare!

ZAIRA

Ce-aud? Ce bănuială mă-ncearcă-n astă clipă?

LUSIGNAN

Acum, cînd dulci speranţe în mine se-nfiripă,
Nu mă lăsa, o, Doamne, mîhnit şi-nlăcrimat,
O, tu, cel mort pe cruce şi care-ai înviat,
Vorbeşte, pune-un capăt la ce ai început,
E încă o minune, cum tu ai mai făcut.
Cum, doamnă? Crucea asta în mîna ta păstrată?
Cum? Prinşi în Cezareea şi amîndoi o dată?

ZAIRA

Da.

NÉRESTAN

S-ar putea?

LUSIGNAN

Şi vorba, şi chipu-atrăgător
Îmi amintesc aievea de chipul maicii lor!
O, Doamne, bucuria de tine hărăzită
Prea mare-i; întăreşte puterea mea slăbită.
Tu, Nérestan... tu, doamnă... adevărat e oare?
Ah, Chatillon, dă-mi braţul să pot sta în picioare!
Drag Nérestan, pe-ăst nume să-ţi spun sînt nevoit,
Mai ai la piept tu semnul acela fericit
Pe care, sub privirea-mi, o mînă furioasă...

NÉRESTAN

Aşa e, seniore.

LUSIGNAN

O, clipă norocoasă!

NÉRESTAN

(îngenunchind)

Zaira! Seniore!

LUSIGNAN

Copii, veniţi la mine!

NÉRESTAN

Fiul tău!

ZAIRA

Seniore!

LUSIGNAN

Zi cu lumini senine!
Copila mea şi fiul! Eu sînt al vostru tată!

CHATILLON

De-atîta fericire mi-e inima mişcată!

LUSIGNAN

De ale voastre braţe mi-e viaţa-nlănţuită.
Te regăsesc, o, tristă familie iubită!
Moştenitorul vrednic şi tu, vai, fata mea,
Împrăştiaţi-mi spaima şi bănuiala grea!
În culmea fericirii m-apasă gînduri rele.
Tu, care faci ursita, a mea şi-a fetei mele,
Tu, Dumnezeul care, cu vrerea ta divină,
Mi-ai readus-o astăzi, mi-o readuci creştină?
Vai, plîngi, nenorocito, cu ochii în pămînt!
Şi taci! Nelegiuire! Te-ascult! Spune-un cuvînt!

ZAIRA

Nu pot să mint... Sub legea lui Orosman, profană...
Hai, pedepseşte-ţi fata... ea este musulmană...

LUSIGNAN

Vreau trăsnetul din ceruri pe capul meu să cadă!
De n-ai fi fost cu mine, la trista ei spovadă,
O, fiul meu, aicea muream cu-a mea ruşine!
Şaizeci de ani luptat-am, o, Doamne, pentru tine;
Văzui cum cade templul şi piere al tău nume;
De zeci de ani în temniţi şi părăsit de lume,
Pentru copii, cu lacrimi, eu te rugam fierbinte,
Şi cînd sînt iar cu dînşii, prin voia ta, părinte,
Cînd regăsesc o fată, îţi este, vai, duşmană!
Sînt eu, nenorocitul, copila mea sărmană,
Care-am zăcut în lanţuri, păcatul îl port eu,
Că ţi-au răpit, păgînii, credinţa-n Dumnezeu!
Cele din urmă chinuri tu le-ai stîrnit în mine,
Dar, cel puţin, gîndeşte ce sînge-ţi curge-n vine,
Gîndeşte-te că-i sînge din douăzeci de regi,
Apărătorii vajnici ai sfintei noastre legi,

Şi toţi creştini ca mine, eroi cu firea-ntreagă
Şi mucenici ai crucii... Copilă încă dragă!
Îţi ştii tu oare soarta şi încotro te cheamă?
Aflat-ai vreodată pe cea care-ţi fu mamă?
Ştii tu că-n clipa-n care din frageda-i plămadă
Ea te-a adus pe lume, cea de pe urmă roadă
Născută din a noastră iubire întristată,
Văzut-o-am ucisă de mîna blestemată
Ce-ţi este astăzi dragă, a cruntilor mişei?
Vezi, fraţii tăi, martirii, răpuşi sub ochii mei,
Cu braţe-nsîngerate, din ceruri ţi s-arată;
Şi Dumnezeu pe care trădîndu-l, vinovată,
Chiar pentru noi, în locul acesta a murit,
Aici, unde cu braţul pe vremuri l-am slujit,
Aici unde-al său sînge prin mine îţi vorbeşte;
La templul cotropit de stăpînii tăi priveşte:
Toate-l vestesc pe Domnul credinţelor străbune,
Pe care toţi strămoşii ştiut-au să-l răzbune.
Înalţă doar privirea-ţi plecată spre pămînt:
Lîngă palat, aproape, e sfîntul lui mormînt,
Şi muntele pe care, spălînd a noastre rele,
El a voit să moară sub lovituri mişele;
Aicea din mormîntu-i şi-a rechemat el viaţa;
La fiece pas în locul slăvit vedea-vei faţa
Lui Dumnezeu pe care în toate îl găseşti;
Ci rămînînd acolo, printre păgîni, huleşti
Pe tatăl tău şi cinstea ce-n tine mai veghează,
Pe Dumnezeul nostru care te luminează.
Te văd că-mi plîngi în braţe şi-ţi tremură fiinţa,
Pe fruntea ta văd Domnul că ţi-a adus căinţa
Şi văd că adevărul în inima-ţi pogoară;
Mi-am regăsit copila pierdută-odinioară;
Pot să-mi recapăt slava şi visul fericirii
Căci, iată, mi-am smuls neamul din gheara rătăcirii.

NÉRESTAN

Eu îmi revăd iar sora şi sufletu-i...

ZAIRA

Ah, tată,
Tu care mi-ai dat viață, vorbește, îmi arată
Ce trebuie...

LUSIGNAN

Rușinea s-o ștergi și-a mea mîhnire,
Doar un cuvînt ajunge; să faci mărturisire
Zicînd: eu sînt creștină.

ZAIRA

Da... seniore, sînt.

LUSIGNAN

Mărturisirea-i, Doamne, primește-o-n cerul sfînt!

SCENA IV

Zaira, Lusignan, Chatillon, Nérestan, Corasmin

CORASMIN
(către Zaira)

Sultanul mă trimite; prin mine te îndeamnă
Să părăsești în pripă aceste locuri, doamnă;
Să te desparți îndată de-acești creștini mîrșavi,
Iar voi veniți cu mine, francezi ce sînteți sclavi!
Răspund acum de-oricare din voi dacă lipsește.

CHATILLON

Unde-am ajuns, o, Doamne! Ce trăsnet ne lovește!

LUSIGNAN

Curajul, dragi prieteni, acum ne va-ntări.

ZAIRA

Vai!

LUSIGNAN

Tu, pe care astăzi, nici nu te pot numi,
Să-mi juri că taina asta din suflet n-o vei scoate!

ZAIRA

Ţi-o jur!

LUSIGNAN

Plecaţi, şi cerul le va-mplini pe toate!

ACTUL AL TREILEA

SCENA I

Orosman, Corasmin

OROSMAN

Neliniştile tale sînt, Corasmin, deşarte:
Nu, Ludovic nu vine cu oşti război să-mi poarte.
Au ostenit francezii cătînd noi aşezări
Pe unde soarta puse nepriitoare ţări;
Ei nu-şi mai lasă ţara mănoasă ca să vie
Să lîncezească-n stearpa Arabie pustie,
Stropind toţi palmierii cu sînge ticălos,
Lăsaţi să crească-aicea de Domnul prea milos;
Brăzdată de corăbii e marea siriană,
Iar Ludovic, în Cipru, la pîndă stă, duşmană,
Vîrînd înfricoşare în Asia — şi groază;
Dar aflu c-acest rege de noi se depărtează
Spre ţărmuri egiptene, cu gînd de cotropire;
Chiar în această clipă primii întîia ştire:
Spre mameluci îl mînă dîrzia-i nenfricată;
El pe vrăjmaşu-mi tainic, pe Mélédin îl cată.
Mai întărit mi-e tronul cînd dînşii se destramă:
De-acuma nici de Franţa, nici de Egipt n-am teamă
Cînd sîngele şi-l varsă, vrăjmaşii mă-ntăresc:
În loc să şi-l păstreze, mai rău îl risipesc,

Avînd ei singuri grijă, astfel, să mă răzbune.
Vreau pe creştinii-aceia în libertate-a-i pune.
Le dărui libertatea, trăiască unde vor,
Să-i duceţi deci pe mare, să-i daţi regelui lor,
Ca Ludovic să ştie ce sînt, să mă cunoască,
Şi legea mea să afle că-i drept să mi-o cinstească.
Pe Lusignan tu du-i-l şi că i-l dau, să-i spui,
Pė-acela ce-nrudit e chiar cu coroana lui;
Înfrînt în două rînduri de tatăl meu, zdrobit,
El îl ţinuse-n lanţuri atît cît a trăit.

CORASMIN

Îl îndrăgesc creştinii...

OROSMAN

Nu mai e de temut.

CORASMIN

Dar Ludovic, stăpîne...

OROSMAN

Destul m-am prefăcut!
Zaira a voit-o şi cred că e de-ajuns!
Biruitoarea care în suflet mi-a pătruns
Pe Lusignan îl cere: ce fac, fac pentru ea,
Căci Ludovic nu-nseamnă nimic în mintea mea.
Pe inima mea nimeni n-ar fi pus stăpînire.
Mă voi sili îndată adînca ei mîhnire,
Pe care i-am stîrnit-o, tot eu să i-o alin.
Ştiu, pe creştinii-aceia i-am scuturat puţin,
Cînd, aplecînd urechea la veşti ce-s mincinoase,
Credeam că Franţa umblă cu ţeluri duşmănoase.
Pierdui atîta vreme stînd în divanul ţării,
Întîrziind şi nunta şi clipa dezmierdării;
Pînă la fericire un ceas mai e să treacă;
Voi face-n ceasul ăsta tot ce-ar putea să-i placă.
Zaira vrea să aibă o tainică vorbire
Cu Nérestan, creştinul mărinimos din fire...

CORASMIN

Vei arăta, stăpîne, şi-această îndurare?

OROSMAN

Ei din copilărie s-au cunoscut, în fiare,
Şi de-astăzi înainte nu s-or vedea vreodată;
Apoi, nu pot Zairei să-i spun *nu*, niciodată.
N-ascund că pentru dînsa calc legea în picioare,
Care-n serai ne ţine în cruda ei strînsoare;
Dispreţuiesc această prea aspră străşnicie
Ce prefăcu virtutea în tristă datorie.
Din sîngele-asiatic eu nu port urme-adînci;
Născut în Taurida, acolo printre stînci,
Am moştenit mîndria de la strămoşii sciţi
Şi-acea mărinimie care-i făcu vestiţi.
Vreau Nérestan s-o vadă, aşa cum cere ea;
Vreau inimi bucuroase de fericirea mea;
Dar dup-aceste clipe ce-s dragostei răpite,
Ale Zairei zile îmi sînt pe veci sortite.
Creştinu-aşteaptă; adu-l, cum este a ei vrere;
Supune-te Zairei şi fără-ntîrziere.

SCENA II

Corasmin, Nérestan

CORASMIN

Tu mai rămîi în locul acesta, aşteptînd,
În faţa ta Zaira se va ivi curînd.

SCENA III

NÉRESTAN
(singur)

O, ceruri, în ce locuri o las şi în ce stare!
O, tu, credinţă sfîntă! O, tată! Ce-ntristare!
Dar, iat-o!

SCENA IV

Zaira, Nérestan

NÉRESTAN

Surioară, pot oare să-ţi vorbesc?
Ah, în ce vremuri cerul a vrut să te-ntîlnesc!
N-ai să-l mai vezi pe tata. Viaţa i se curmă.

ZAIRA

Vai, Lusignan!

NÉRESTAN

Aproape e clipa lui din urmă.
Preamarea bucurie a dulcei revederi
A sfărîmat într-însul sleitele-i puteri
Şi, răscolind în suflet chemările tristeţii,
I-au istovit îndată izvoarele vieţii.
Dar, culme-a grozăviei, cînd moartea-i stă-nainte,
Cumplită îndoială îi fulgeră prin minte.
El moare cu mîhnire şi sufletu-i suspină
Nehotărît şi-ntreabă dacă mai eşti creştină.

ZAIRA

Cum? Sora ta sînt totuşi, cum ţi-a trecut prin minte
Că-mi voi lăsa credinţa cu legile ei sfinte?

NÉRESTAN

Nu-i înc-a ta, credinţa, ah, soră! Ziua care
Acum te luminează abia mijind răsare.
Tu n-ai primit nici harul de preţ ce-i dat de soartă,
Care, spălînd de rele, în cer deschide-o poartă!
Pe suferinţa noastră, pe neamul ce-l iubeşti,
Pe mucenicii noştri, a căror fiică eşti,
Să juri că vrei să capeţi aici pecetea dragă
Care de Dumnezeul cel viu pe veci ne leagă.

ZAIRA

Da, jur pe Dumnezeul slăvit cu osîrdie,
Pe legea lui ce-o caut și inima-mi n-o știe,
Să mă supun de astăzi acestei legi divine;
Dar, vai, această lege ce-așteaptă de la mine?
Ce trebuie?...

NÉRESTAN

Urăște păgîna stăpînire,
Pe Dumnezeul nostru slujește-l cu iubire,
Cum l-au iubit strămoșii. Aici el s-a născut
Și pentru noi, aicea, în moarte a trecut;
Tot el ne strînse iară, să fim toți laolaltă,
Și m-a mînat spre tine din vrerea lui înaltă.
Ce pot eu, oare, spune? Sînt doar un credincios
Fără prea multă carte, oștean sîrguincios;
Veni-va un episcop și aducîndu-ți viață
Îți va deschide ochii cu sfînta lui povață.
La jurămînt să cugeți și nu ai a te teme,
Căci moarte nu-ți aduce botezul, nici blesteme.
Să vin și eu — tu cere — episcopul cînd vine,
Dar cu ce drept, o, Doamne, să trec aici, drept cine?
Și cui să ceri hatîrul într-un serai profan?
Tu, neam de regi, o sclavă s-ajungi la Orosman!
Cu Ludovic de-un sînge, vlăstar de Lusignan!
Tu, sora mea creștină, o roabă la sultan!
M-auzi? Nu-ți spun mai multe, căci gîndul mă doboară:
Ne-ai pus deoparte, Doamne, și ultima ocară?

ZAIRA

Ah, spune mai departe! Arată-ți nendurarea!
Tu nu-mi cunoști dorința, nici chinul, nici visarea;
Îndură-te, o, frate, de-o soră rătăcită
Care gemînd se stinge și moare osîndită.
Creștină sînt, vai, frate, și-aștept cu-nfrigurare
Ca sfînta apă-n suflet s-aducă vindecare.

Nevrednică eu n-oi fi de tine, niciodată,
Sau de strămoşi, de mine, de bietul nostru tată,
Dar să-i vorbeşti Zairei, fățiș, nu ca strein,
Să-i spui... care e legea imperiului creştin?...
Şi ce pedeapsă este pentru-o năpăstuită,
De neamul ei departe, în lanțuri părăsită,
Care, aflîndu-şi sprijin la un barbar milos,
S-ar mărita, mişcată, cu-acest mărinimos?

NÉRESTAN

O, ceruri! Ce tot spune? Să moară-ar fi mai bine!

ZAIRA

Destul! Acum loveşte să-mpiedici o ruşine!

NÉRESTAN

O, soră! Tu?

ZAIRA

Ți-am spus-o a mea vinovăție!
De Orosman slăvită, eram să-i fiu soție!

NÉRESTAN

Să-i fii soție! Soră, eşti tu? Mă îndoiesc!
Fiică de regi!

ZAIRA

Loveşte! Ți-am spus că îl iubesc.

NÉRESTAN

A seminției noastre amarnică ruşine,
Tu chemi să-ți vină moartea şi ea ți se cuvine.
De-aş asculta doar slava-mi şi-a ta nelegiuire,
A casei noastre cinste şi-a tatei amintire,

Iar dacă Dumnezeul necunoscut de tine
Şi-a mea credinţă braţul în loc nu mi l-ar ţine,
Pe-al tău iubit m-aş duce să-l trec prin spada asta
Şi nu aş scoate fierul însîngerat din coasta
Mîrşavă, decît numai spre a-l vîrî în tine,
Apoi, cu-aceeaşi spadă, m-aş spinteca pe mine.
O, ceruri, tocmai astăzi cînd Ludovic se-ndreaptă
Cu oastea lui spre Nilul ce îngrozit l-aşteaptă,
Ca mai curînd să vină, izbind fără de veste,
Pe Domnul tău să-l scape şi locurile-aceste,
Tocmai acum, Zaira, ea, sora mea, să fie
Unită cu tiranul păgîn, prin cununie?
Lui Lusignan voi spune, pe care l-ai trădat,
Că un tătar ţi-e Domnul cărui te-ai închinat,
Vai, tatăl tău pe moarte şi-n ultima clipită
Lui Dumnezeu îi cere să fii tu mîntuită.

ZAIRA

O, frate-al meu, te-opreşte! Cunoaşte-mă mai bine;
Vezi, poate că Zaira-i tot vrednică de tine,
Dar cruţă-mă de vorba-ţi ce-adînc mă înfioară;
Mînia ta, dojana sînt cea mai grea ocară,
Făcîndu-mă să sufăr mai crunt decît o moarte
Pe care ţi-am cerut-o, de care nu am parte.
Pornirea ta slăbeşte privind la a mea stare;
Văd bine că tu suferi; durerea mea-i mai mare.
În sîngele meu cerul de ar fi stins văpaia
Ca inima din mine să-şi fi oprit bătaia,
În ziua cînd otrava acestui foc profan
S-aprinse dintr-o dată doar pentru Orosman,
În ziua cînd sultanul de sora ta vrăjit...
Creştinii să mă ierte: cum să nu-l fi iubit?
În inima lui numai pe mine mă cinstise
Şi numai pentru mine mîndria şi-o-mblînzise.
El a aprins nădejdea în suflete creştine
Şi el mi-a dat norocul de-a te vedea pe tine.
O, iartă-mă; aceste preacrîncene cuvinte,
Îndatoriri, căinţe, greşeli şi jurăminte,

Sînt tot atîtea chinuri şi sora ta-n mîhnire
De pocăinţă moare, mai mult ca de iubire.

NÉRESTAN

Dojana mea îmi vine cu mila deodată;
Se va-ngriji ursita să nu pieri vinovată.
Îţi iert şi frămîntarea şi chinul tău nemernic,
Căci nu te-ajută Domnul cu braţul său puternic;
Dar va susţine dînsul, dînd sprijin slăbiciunii,
Şi trestia bătută de furia furtunii;
Nu va-ndura să vadă o inimă-mpărţită
Între păgînu-acesta şi slava lui sfinţită;
Va potoli botezul simţiri ce te robiră
Şi vei trăi creştină sau vei pieri martiră!
Repetă jurămîntul pe care l-ai făcut,
Promite-acum, cu groaza ce-n suflet ţi-a crescut,
Lui Ludovic, Europei, părintelui iubit,
Lui Dumnezeu cel care în tine-a şi vorbit,
Că n-o să se-mplinească această cununie
Nainte ca pontiful să-ţi dea lumina vie,
Nainte de-a te face, în faţa mea, creştină,
Ca Domnul să te-ajute cu mîna lui divină.
Făgăduieşti, Zaira?

ZAIRA

Da, îţi făgăduiesc.
Vreau să mă faci creştină; cu toate mă-nvoiesc.
Te du şi-nchide ochii bietului nostru tată.
Să vin aş vrea cu tine; să mor aş vrea îndată.

NÉRESTAN

Eu plec. Adio, soră. Fiindcă a mea vrere
Nu poate să te smulgă din mîrşava putere,
Curînd mă voi întoarce şi prin botez eu vreau
Smulgîndu-te gheenei, chiar ţie să te dau.

SCENA V

ZAIRA
(singură)

Sînt singură, o, Doamne, ce voi ajunge oare?
Dă-i inimii poruncă să fugă de trădare.
Vai, sînt eu o franceză, sau sînt o musulmană?
Lui Lusignan sînt fiică, lui Orosman sultană?
O, jurăminte! Ce sînt, creştină sau iubită?
Tu, tatăl meu, tu, ţară, dorinţa vi-e-mplinită!
Şi Fatma nu mai vine! Mă lasă lumea toată!
În marea mea restrişte de toţi am fost uitată!
Dar inima să poarte, afla-va ea putere,
Povara datoriei ce astăzi mi se cere?
O, Doamne, al meu suflet ţi l-am adus, smerit,
Îndepărtează-l însă din ochii-mi pe iubit.
Iubitul meu! Puteam eu să-ncerc o presimţire
Că voi ajunge astăzi să fug de-a ta privire?
Eu care, stăpînită de dragoste fierbinte,
N-aveam o altă grijă şi nici alt gînd în minte
Decît să fiu cu tine, s-ascult vorbele-ţi vii,
Să te doresc într-una, mereu s-aştept să vii!
Iubitul meu, iubirea-mi e o cumplită faptă!

SCENA VI

Zaira, Orosman

OROSMAN

Iveşte-te, Zaira; fiinţa mea te-aşteaptă
Şi a dorinţei mele aprinsă-nvăpăiere
Nu mai îndură, doamnă, nici o întîrziere.
Ard sfeşnicele nunţii şi-n cinstea mea scînteie,
Mireasma de tămîie pluteşte în moscheie;
A lui Allah putere veghează-a mea iubire,
La jurămîntul meu dînd o trainică-ntărire.
Îngenuncheat norodul ţi-aduce osanale
Şi toate ţi se-nchină; potrivnicele tale,

Care rîvneau şi ele, crezîndu-se de-o seamă,
În urma ta vor merge cum placul tău le cheamă
Şi să se plece ţie vor trebui să-nveţe.
Te-aşteaptă toate: tronul, alaiuri şi ospeţe;
Să-ncepi dar fericirea ce-o dai vieţii mele!

ZAIRA

Vai, ce-am făcut, sărmana! Oh, chinurile-s grele!

OROSMAN

Să mergem.

ZAIRA

Unde oare să mă ascund?

OROSMAN

Dar ce-i?

ZAIRA

Stăpînul meu!

OROSMAN

Zaira, dă-mi mîna, dacă vrei...

ZAIRA

Cum aş putea, o, Doamne, să-i dau vreo lămurire?

OROSMAN

Să biruiesc mi-ar place o dulce-mpotrivire!
Mai mare-i fericirea şi patima...

ZAIRA

Vai mie!

OROSMAN

Această tulburare dorința mi-o îmbie,
Căci semn e de vîrtute purtarea ei sfioasă.
Tu, a iubirii mele preavrednică mireasă,
Hai, vino, te grăbește...

ZAIRA

(către Fatma)

Ajută-mi să fiu tare,
Stăpînul meu...

OROSMAN

Ce este? Zaira mea ce are?

ZAIRA

De-această cununie mi-e sufletul uimit.
Eu n-am rîvnit nici slava, nici tronul strălucit...
Un simțămînt mai dulce s-a-nstăpînit în mine!
Vai, aș fi vrut unită pe veci să fiu cu tine,
Și numai pentru tine, disprețuind palate,
Chiar tronurile mîndre din Asia, pe toate
Noi le-am călca-n picioare, vrînd doar atît să fiu:
Cu soțul meu alături, chiar singură-n pustiu.
Dar sînt creștinii-aceștia...

OROSMAN

Creștinii ăștia... și?
Între a mea iubire și ei ce poate fi?

ZAIRA

E Lusignan, bătrînul, ce, doborît de jale,
Viața și-o sfîrșește și chinurile sale...

OROSMAN

Dar ce imbold zorește în sufletu-ți blajin?
Ce te privește soarta unui moșneag creștin?

Tu nu ești doar creștină; crescută-n astă țară
În legea mea, pe care strămoșii mi-o lăsară...
E-n stare a ta soartă el să ți-o fi schimbat,
Bătrînul care moare de ani împovărat?
Blîndețea milostivă ce i-o arăți, duioasă,
Nici nu-și mai află rostul în clipa drăgăstoasă.

ZAIRA

De mă iubești, stăpîne, și dacă ți-am fost dragă...

OROSMAN

Dacă îmi ești, o, Doamne!

ZAIRA

Supusa ta te roagă
Această cununie să sufere-amînare.

OROSMAN

Dar ce tot spui? Zaira! Chiar tu vorbit-ai oare?
O, cer!

ZAIRA

A lui mînie să-nfrunt nu îndrăznesc!

OROSMAN

Zaira!

ZAIRA

Cum mă doare că astfel te mîhnesc!
Să ierți a mea durere; uitat-am dintr-o dată
Ce sînt și pentru cîte îți sînt îndatorată.
Încrîncenat ți-e chipul și simt că mă doboară.
Nu pot... Ah, te îndură! Privirea-ți mă-nfioară!
Pe ale mele lacrimi, necazuri și suspine
Să le ascund, mă lasă, în jale și rușine...
(Zaira iese.)

SCENA VII

Orosman, Corasmin

OROSMAN

Înmărmurit de groază, cu limba încleştată,
A inimii durere glas n-are să răzbată.
Mie-mi vorbise oare? Am auzit eu bine?
Şi ce-am văzut, o, ceruri! Ea fuge-acum de mine?
Tu, Corasmin, răspunde-mi: de ce s-o fi schimbat?
Şi s-o mai las să plece! Sînt eu cu-adevărat?

CORASMIN

Ai buimăcit-o singur şi-acum te mai jeleşti;
Pe-o inimă pui vina, al cărei domn tu eşti.

OROSMAN

De ce atunci în lacrimi fugi de-aici, căită,
Cu-o jale-ntunecată în ochi întipărită?
Au nu o fi francezul? Cumplită bănuială!
Prin inimă-mi trecuse o crîncenă-ndoială!
Îndepărtai de mine aceste bănuieli:
Un sclav barbar să aibă asemenea-ndrăzneli!
Prietene,-ţi închipui, s-ajung eu să suspin
Şi să mă tem... de cine? De un biet sclav creştin!
Vorbeşte! În obrazu-i puteai ceti, ferit,
Puteai să-i vezi privirea, să ştii ce a grăit;
Să nu-mi ascunzi nimica: iubirea mi-e-nşelată?
A mea nenorocire, ci, haide, mi-o arată!
Răspunsul te-nfioară! Şi tremuri! Mi-e de-ajuns!

CORASMIN

Mă tem s-aţîţ nelinişti ce-n suflet ţi-au pătruns.
E drept, cîteva lacrimi în ochi i s-au văzut,
Dar altceva, stăpîne, nu s-a mai petrecut.

OROSMAN

Nu mă grăbesc să judec purtarea ei ciudată!
Dacă-mi făcea Zaira ocară vinovată,
Punea-n înşelăciune mai multă măiestrie.
Şi-n inima ei oare de-ar fi fost viclenie,
Necazul ei cel tainic nu şi l-ar fi păzit?
Ascultă, te fereşte, să nu aduci grăbit
Învinuiri Zairei, cu bănuieli deşarte.
Zici că francezul geme şi că suspină foarte,
Dar ce ne pasă nouă cui plînsul şi-l închină
Sau cine ştie dacă iubirea e de vină?
Am oare a mă teme de-un sclav ce plînge-ntr-una
Şi mîine se desparte de ea pe totdeauna?

CORASMIN

În ciuda rînduielii străvechi din astă ţară
Nu-l învoişi, stăpîne, s-o vadă-a doua oară?
Şi-aici să se întoarcă?

OROSMAN

Ăst trădător s-apară?
Să se ivească-n ochii iubitei mele, iară?
Ei, da, are s-o vadă cînd moartea-i va da zor
Sub ochii ei vărsîndu-şi un sînge trădător,
Cînd îmi voi duce mîna în trupul sfîrtecat,
Scăldat în al său sînge cu-al ei amestecat...
Să ierţi a mea pornire: mi-e inima jignită;
Năprasnică-i din fire, iubeşte şi-i rănită.
Eu îmi cunosc mînia, de slăbiciuni mi-e teamă:
La fapte ruşinoase şi josnice mă cheamă.
Nu, n-am pentru Zaira simţiri bănuitoare,
Căci sufletu-i nu este făcut pentru trădare.
Dar nici al meu nu cade-n a chinului prigoană,
Să sufere, să geamă nevolnic la o toană;
Credinţa mea n-o dărui, s-o iau ca s-o dau iar,
Nevrednice-s de mine cuvinte de flecar.

Mai bine pe simţirea-mi să pun iar stăpînire
Şi numele Zairei să-l scot din amintire.
S-a isprăvit. Seraiul închis pe veci să fie
Şi groaza să stea strajă la porţi, cu străşnicie.
Vreau pretutindeni lanţul să fie iar simţit
Cum din străvechi făcură cei regi din Răsărit.
Se poate,-uitînd mîndria, chiar pentru o captivă,
Să laşi să cad-asupră-i privirea-ţi milostivă,
Dar să te temi de dînsa e lucru de ruşine:
La josnicii de-acestea Apusul să se-nchine.
Femeia, ce vrea totu-n robia ei să pună,
Dacă-n Europa-i doamnă, aici să se supună!

ACTUL AL PATRULEA

SCENA I

Zaira, Fatma

FATMA

Te pling și totodată mă minunez de tine!
E Dumnezeul nostru creștin ce te susține;
El ale tale brațe ce-s încă tînjitoare
Le va-ntări să sfarme a dragostei strînsoare!

ZAIRA

Putea-voi oare jertfa s-o împlinesc în toate?

FATMA

Îi ceri milostivire, el ți-e dator dreptate;
Să aibă Domnul grijă de inima-ți supusă.

ZAIRA

De sprijinul lui astăzi nevoie am nespusă.

FATMA

De nu mai ai în juru-ți familia slăvită,
Te înfiază Domnul cărui slujești smerită;

La sînul lui te afli, vorbind inimii tale,
Iar dacă sfîntu-episcop, dînd glas vrerilor sale,
Nu ar putea ajunge-n acest palat profan...

ZAIRA

La cruntă deznădejde l-am dus pe Orosman
Şi l-am rănit de moarte în inima lui mare.
Vai, ce ocară, Fatma, ce clipă-ngrozitoare!
Fără porunca-ţi, Doamne, eram azi fericită!

FATMA

Plîngi încă după lanţul ce te-a ţinut robită!
Tocmai acum te clatini, cînd te-ai înfrînt,
virtuoasă

ZAIRA

Amarnică izbîndă! Virtute nemiloasă!
Tu nu cunoşti iubirea pe care o jertfesc,
Puternica iubire şi vraja ce-o trăiesc,
Nici fericirea care, vai, trebuia să vină,
Ce nu-nflorise încă fierbinte şi deplină.
Lui Dumnezeu, o, Fatma, îi dau rănile mele
Şi ticăloase lacrimi i-aduc, să ud cu ele,
În faţa lui, chiar locul pe unde a umblat,
Plîngînd să-i strig: iubirea ce-n mine ai iscat
Şi dorurile mele tu smulge-le din mine,
A ta să fiu doar, Doamne, plină să fiu de tine!
Dar, Fatma, chipul celui de care mi-este dor
Mereu îmi stă-nainte, chip drag, fermecător,
Şi între cer şi mine pe dînsul l-am văzut.
Tu, neam de regi din care, vrînd cerul, m-am născut,
Tu, Doamne, voi, creştinii, şi voi, părinţi iubiţi,
Voi, care de iubitul meu azi mă despărţiţi,
Curmaţi această viaţă ce nu mai este-a lui!
Să pier neprihănită; mîna iubitului
Măcar să-nchidă ochii ce i-au fost dragi, odată!
Ah, Orosman ce face? La mine nu mai cată

Să afle dacă viață sau moarte îmi doresc;
Se leapădă de mine. Nu pot să mai trăiesc.

FATMA

Din regi coborîtoare, călcînd pe urma lor,
De Domnu-mbrățișată, al tău ocrotitor...

ZAIRA

De ce nu-i pentru dînsul născut iubitul meu?
De ce să fie jertfa acestui Dumnezeu?
Cum să urască Domnul o inimă virtuoasă
Și milostivă, dreaptă, cu toți mărinimoasă?
Mai bun putea să fie de se năștea creștin?
Să facă Dumnezeu, deci, din îndoieli și chin
Trimisul său episcop mai iute să mă scoată!
Eu sînt neștiutoare; îmi pun nădejdea toată
În Domnul cu-ndurarea-i de care mi-ai vorbit,
Această cununie să n-o fi osîndit;
Și poate că Zairei ce-n taină i se-nchină
Cu inima rănită, iertarea-i dă, divină.
Lăsîndu-mi tronu-acesta al Siriei, el ține
Să sprijine creștinii din Asia, prin mine.
Știai tu, oare, Fatma, că Saladin, sultanul,
Cel care smulse de la strămoșii mei Iordanul,
Și iertător întocmai ca Orosman, știi tu
Că el la sînul unei creștine se născu?

FATMA

Vai, nu vezi că în vorbe îți cauți amăgire?

ZAIRA

Ah, lasă-mă! Văd totul. Mă sting fără orbire.
Eu văd că țara, neamul și toate m-osîndesc;
Că sînt o lusignană, că pe-Orosman iubesc,
Că viața mea întreagă de-a lui este legată...
Căzîndu-i la picioare, aș vrea cîteodată
Să mă destăinui toată într-o mărturisire...

FATMA

Gîndeşte-te că astfel poţi duce la pieire
Pe însuţi al tău frate şi că primejduieşti
Pe toţi creştinii-aceia al căror reazăm eşti,
Pe Dumnezeu trădîndu-l, uitînd a lui chemare...

ZAIRA

Pe Orosman tu nu-l ştii, cu inima lui mare!

FATMA

El este-ocrotitorul credinţei musulmane
Şi-oricît i-ar fi iubirea, pornirile-i duşmane
Nu vor putea să-ndure pontiful să-ţi vestească
Un Dumnezeu pe care silit e să-l urască.
Episcopul, în taină, va fi în faţa ta,
Şi te-ai legat...

ZAIRA

Ei bine, eu îl voi aştepta.
Jurat-am taina asta să n-o spun nimănui,
Dar mă căiesc ascunsă s-o ţin iubitului...
Şi culme-a suferinţei, vai, nu mai sînt iubită!

SCENA II

Orosman, Zaira

OROSMAN

A fost o vreme, doamnă, cînd inima-mi vrăjită
De scumpe simţăminte găsea o fericire
Tînjind în laţul dulce după a ta iubire;
Stăpînul, la picioare, îţi suspina smerit
Şi s-aştepta să fie într-adevăr iubit.
N-o să m-auzi strigîndu-ţi nevolnic şi pizmaş
Dojana ruşinoasă în clocot pătimaş;
Cu inima rănită, prea-s mîndru să jelesc,
Prea mare sînt ca josnic s-ascund tot ce gîndesc.

Vin doar să-ţi spun dispreţul, ce-i vrednica răsplată
A toanelor deşarte. Nu poate fi-nşelată
Iubirea mea cu vorbe voit linguşitoare;
Nu da împotrivirii o faţă-amăgitoare
Să prinzi în mreji iubitul ce azi nu te mai ştie,
Nevrînd să mai cunoască nici prefăcătorie,
Nici pricina-i ascunsă, doar ca să nu roşească...
Totu-i sfîrşit; o alta, ştiind să preţuiască
Iubirea mea, e gata să urce lingă mine
Pe-un tron unde-al meu suflet voia să ţi se-nchine.
Voi suferi, dar află că inima mi-e tare
Şi Orosman, să nu uiţi, de orişice e-n stare.
Decît să-mi fii iubită, ştiind c-al tău suspin
Nu este pentru mine, aş vrea să-ţi fiu străin
Şi să te pierd mai bine, departe, neştiut,
Pierind cu deznădejdea de a te fi pierdut.
Ci du-te! A ta vrajă n-am s-o mai simt vreodată.

ZAIRA

Tu mi-ai răpit, o, Doamne, vai, totul dintr-o dată!
Tu, martor al durerii şi domn pe-a mea simţire...
Stăpîne, pentru mine tu nu mai ai iubire...

OROSMAN

E drept că datoria şi cinstea-mi poruncesc
De astăzi înainte să nu te mai iubesc.
Şi-i drept că te iubisem, că azi te-am părăsit,
Că mă lipsesc de tine aşa cum ai dorit,
Că sub o altă lege... Ţi-e faţa-nlăcrimată?

ZAIRA

Ah, cel puţin, stăpîne, să nu crezi niciodată
Că plîng fiindcă nu sînt sultanului soţie:
Ştiu că te pierd, căci soarta aşa a vrut să fie,
Dar inima, stăpîne, tu nu mi-o vezi, mîhnită!
Mă chinuiască cerul de care-s osîndită
Dacă-n afar' de tine dup-altceva jelesc!

OROSMAN

Tu mă iubeşti, Zaira?

ZAIRA

O, Doamne, de-l iubesc!

OROSMAN

Ce toană nenţeleasă, ciudată, uimitoare!
Tu mă iubeşti? De ce vrei cu aspră nendurare
Iubitului să-i sfîşii inima credincioasă?
Nu mă ştiam prea bine; în jalea ce m-apasă
Credeam să am asupră-mi putere mai călită.
Dar inima mea nu e, nu poate fi cumplită.
Zaira, niciodată cereasca răzbunare
Iubitului să nu-i dea putere de uitare
Ca să se poată smulge din lanţu-n care-l ţii!
Am spus eu asta? Tronul să-l dau altei soţii?
Nu, n-au trecut prin mintea-mi asemenea gîndiri!
Nu iartă mînioase, dezmetice porniri
Şi-acel dispreţ zadarnic pe chipu-mi prefăcut;
E singura mîhnire pe care ceru-a vrut
S-o dea iubirii tale, punînd-o la-ncercare.
Mi-e veşnică iubirea; dar, vrut-ai, de ce oare,
Împărtăşindu-mi dorul, ca nunta s-o amîn?
Vorbeşte! E o toană? E teama de-un stăpîn
În stare, pentru tine, să-şi părăsească fala?
Să fie sclifoseală? O, cruţă-ţi osteneala!
Eu nu o vreau mînjită de-această viclenie
Iubirea care, sfîntă, ne leagă pe vecie!
Trădare-i viclenia, chiar cea nevinovată;
Nicicînd n-am cunoscut-o; simţirea-mi sfîşiată
Şi plină de iubire...

ZAIRA

Sînt deznădăjduită!
Mi-eşti drag, fără-ndoială, şi mi-e neţărmurită
Iubirea ce mă face să-ndur peste măsură...

OROSMAN

O, ceruri! Dar vorbeşte-mi! Iar o încurcătură?

ZAIRA

Stăpîne-atotputernic! De ce nu-i pot răspunde?

OROSMAN

În inima-ţi, Zaira, ce taină se ascunde?
E vreun creştin la mijloc, cu uneltiri mişele?
Sînt înşelat? Vorbeşte!

ZAIRA

Ah, cum să te înşele?
Între creştini şi tine iubirea mea mă cheamă;
Nu eşti trădat, stăpîne, să nu ai nici o teamă,
A mea-i nenorocirea şi cea de plîns sînt eu!

OROSMAN

Tu cea de plîns! Zaira! O, mare Dumnezeu!

ZAIRA

Îngăduie, stăpîne, căzîndu-ţi la picioare,
Să-ţi cer, înfricoşată, un semn de îndurare.

OROSMAN

Un semn? Dar cere-mi viaţa; porunca ta e lege.

ZAIRA

Unind a noastre zile, vru cerul să ne lege.
Tu... Orosman... stăpîne... fii milostiv şi lasă
Ca în singurătate, în jalea ce m-apasă,
Cu o privire rece norocu-mi să-l măsor
Şi să-mi ascund un vaiet ce-ar fi supărător...
Aceste taine mîine-ţi vor fi dezvăluite.

OROSMAN

Cu ce nelinişti, Doamne, tu mă dobori, cumplite!

ZAIRA

Dacă a ta iubire-ţi vorbeşte ca-nainte,
Urechea ţi-o apleacă la ruga mea fierbinte...

OROSMAN

Ei, trebuie, văd bine, ce vrei să vreau şi eu.
Mă învoiesc, cu toate că simt că-mi vine greu.
Să-ţi aminteşti că ţie doar îţi aduc prinoase
Ale vieţii clipe, mai dragi şi mai frumoase.

ZAIRA

Din vorba ta în suflet o rană îmi rămîne.

OROSMAN

Mă părăseşti, Zaira?

ZAIRA

Vai, trebuie, stăpîne!

SCENA III

Orosman, Corasmin

OROSMAN

E prea curînd să-şi cate aici un ascunziş
Şi-i prea curînd să-nşele, cu vicleşug, pieziş,
Blîndeţea mea miloasă şi lesne-ncrezătoare.
Prietene, cu gîndul eu nu mă simt în stare
Să aflu în tristeţea-i ce tîlc ascuns să fie!
Cum? Cînd a mea iubire îi dă o-mpărăţie,
La sînul fericirii ce sufletu-i rîvneşte,
Alături de bărbatul pe care îl iubeşte,

Privirea-ndrăgostită în lacrimi îi înoată!
Mă scoate din sărite purtarea ei ciudată,
Dar, judecînd mai bine, nu sînt nedrept cu ea?
În ochii ei n-am oare şi eu o vină grea?
Am eu de ce mă plînge? Mi-ajunge că-s iubit!
Vreau, prin puţină milă, să ispăşesc smerit
A geloziei mele nemernică dojană;
Văd, inima Zairei e fără de prihană
Şi nevinovăţia ce-n vorbă-i se arată
La vîrsta-i fericită domneşte nentinată.
Încrederea mea toată pe drept i se cuvine.
În ochii ei citit-am iubirea pentru mine
Şi sufletu-i ce-ncearcă ai dragostei fiori
I-a tremurat pe buze de douăzeci de ori.
Ce inimă e-n stare, mişelnic, a minţi,
Iubirea s-o arate, fără a o simţi?

SCENA IV

Orosman, Corasmin, Mélédor

MÉLÉDOR

Stăpîne, o scrisoare către Zaira, iată,
De-oştenii tăi surprinsă, în mînă mi-a fost dată

OROSMAN

Cine-o ducea? Hai, dă-mi-o!

MÉLÉDOR

Stăpîne, un creştin
Din cei pe care mila-ţi i-a scos din lanţ şi chin
El tainic încercase-n serai să se strecoare
Cînd prins a fost de gardă şi pus în grele fiare.

OROSMAN

Ce voi ceti acuma? Vai, groază mi-e! Tu pleacă

CORASMIN

Se poate din scrisoare lumină să se facă,
Durerea ta, stăpîne, să-ţi fie ogoită.

OROSMAN

Ah, să cetim! Cum tremur, căci mintea mea uimită
Presimte că-n scrisoare e-nchisă a mea soartă:
„Dragă· Zaira,-i vremea să ne vedem; o poartă
Mai dosnică se află ce dă înspre geamie;
Pe-acolo, fără zgomot, cînd nimeni nu te ştie,
Şi înşelîndu-ţi paza, tu să-ţi încerci norocul,
Aşa cum ni-e speranţa; Zaira, îmi ştii focul;
Te-aştept; m-aşteaptă moartea de nu-mi eşti credin-
cioasă."
Ei, Corasmin, tu ce spui?

CORASMIN

Purtarea-i ruşinoasă
M-a îngrozit, stăpîne, mult peste-a mea răbdare.

OROSMAN

Vezi bine cum mă-nşală...

CORASMIN

Nemernică trădare!
Stăpîne, la ocară rămîi nesimţitor,
Atunci cînd adineauri un gînd bănuitor
În rana dureroasă a picurat otravă?
Ah, fără îndoială că fapta ei mîrşavă
Ţi-a lecuit iubirea ce slava ţi-a mînjit.

OROSMAN

Hai, Corasmin, dă fuga, la ea zboară grăbit,
Scrisoarea i-o arată... Să tremure... şi-ndată
De-o sută de pumnale să moară-nsîngerată...

Dar pînă s-o ucideţi... ah, Corasmin, mai stai,
Mai stai, nu-i încă vremea... Aduceţi în serai
Pe-acel creştin, să-l vadă... ah, dragul meu amic,
Turbarea mă omoară... Nu... nu mai vreau nimic...

CORASMIN

Nu suferi-ncă nimeni ocară mai cumplită!

OROSMAN

Îngrozitoarea taină iat-o dezvăluită
A ticăloasei inimi ce nu-nceta să geamă;
Ca o mironosiţă, cu prefăcută teamă,
Ceru cîtăva vreme, mereu copilăroasă,
Chiar din serai să-ngădui ea singură să iasă.
Eu mi-am înfrînt voinţa; scăpînd privirii mele
Pleca înlăcrămată... Pleca doar să mă-nşele!
Zaira!

CORASMIN

E sfruntată a ei nelegiuire;
Nevinovat, stăpîne, te duce la pieire.
Tu slava ta să n-o uiţi şi, înfruntînd necazul...

OROSMAN

Aşadar, acesta e Nérestan, viteazul,
Creştinu-a cărui faimă răsună în Solym,
Plin de virtuţi alese! Îmi place! Aferim!
Mă minunam de dînsul şi mă-ntrebam de-i bine
Ca un creştin să aibă virtuţi la fel cu mine.
Ah, scump o să-mi plătească isprava lui şireată!
Zaira, dar Zaira e mult mai vinovată!
Pe ea, sclava creştină, puteam s-o rînduiesc
Să lîncezească slugă, fără s-o înjosesc.
Cît am făcut ea ştie — o sclavă! — pentru ea!
Ah, eu, năpăstuitul!

CORASMIN

Stăpîne, rîvna mea
E gata; dintr-acele făpturi ce te mîhnesc
De vrei să vezi vreuna...

OROSMAN

S-o văd şi să-i vorbesc!
Hai, sclavule, aleargă şi adu-mi-o aici!

CORASMIN

În halu-n care te-afli ce ai putea să-i zici?

OROSMAN

Prietene, eu nu ştiu, dar poruncesc s-o văd.

CORASMIN

Stăpîne, vei începe, aşa cum întrevăd,
Să te jeleşti, s-ameninţi, să verşi lacrimi amare
Şi, dîndu-i astfel arme tot ea va fi mai tare,
Iar inima robită, călcînd pe bănuială
Ei îi va da dreptate, găsind o potriveală.
Vrei să m-asculţi, stăpîne? Scrisoarea o ascunde;
Ca mintea ta să poată în inima-i pătrunde
Să pui să-i dea scrisoarea o mînă neştiută;
Numai aşa vedea-vei cît e de prefăcută
În tainicele-i cute, sub dres şi sub spoială.

OROSMAN

Într-adevăr, tu crezi că Zaira mă-nşală?
Fie, ce-o fi să fie, îmi voi cerca norocul:
Cu cinste voi împinge pînă la capăt jocul,
Să văd şi pînă unde cutezătoarea ştie
La rîndul ei să-mpingă ascunsa-i viclenie.

CORASMIN

O teamă am, stăpîne, că ai trimis s-o cheme...
Cu inima ta bună...

OROSMAN

Nu, n-ai de ce te teme.
Vai, inima-mi nu ştie, ca ea, să se prefacă,
Dar am acea tărie să ştiu s-o fac să tacă;
Şi pentru că Zaira m-a înjosit să fiu
Potrivnic în iubire c-un altul şi să-l ştiu,
Ia repede hîrtia; pune-o sub ochii ei
Scrisoarea ce ne face să suferim tustrei.
Ci iat-o! Vezi de-alege o slugă credincioasă
S-ajungă la Zaira scrisoarea nemiloasă.
Hai, du-te. De privirea-i mă voi feri, cuminte;
Mai bine-i să nu vină! Dar, iat-o, ceruri sfinte!

SCENA VI

Orosman, Zaira, Corasmin

ZAIRA

Uimită sînt, stăpîne; ce te-a făcut, deodată,
Să porunceşti la tine să fiu adusă-ndată?

OROSMAN

Ei bine,-acuma, doamnă, vreau să mă lămureşti:
Porunca-i însemnată cum nici nu te gîndeşti.
M-am sfătuit... Iubirea nenorociri ne poartă,
Să hotărîm c-o vorbă, pe şleau, a noastră soartă.
Tot ce-am făcut, pesemne, din grija pentru tine,
Încrederea-arătată, purtările-mi blajine,
Mîndria mea uitată, coroana la picioare
Au smuls recunoştinţa din inima ta, care,
În fiece zi-ncolţită de-a mea milostivire,
De bunătate-nvinsă, crezu că-i de iubire.

În sufletu-ţi, cu tine, e vremea să citesc
Şi-n ascunzişu-i tainic, deschis, să m-adîncesc.
Tu singură socoate şi limpede răspunde,
Cum eşti datoare celui ce gîndul nu-şi ascunde:
De este-altă iubire cu vraja-i neînvinsă
Ce-ntrece a mea rîvnă, sau tot atît de-aprinsă,
Să-mi faci mărturisire şi, de la-ntiia şoaptă,
În inima-mi iertare ţi-e dată, te aşteaptă.
Jertfeşte legii mele-ndrăzneţul tău iubit!
Gîndeşte: te văd încă şi îţi vorbesc sfiit,
Pîn' fulgerele mele năprasnic s-or abate;
Mai este doar o clipă să pot ierta. Socoate!

ZAIRA

Tu! Îndrăzneşti, stăpîne, tu astfel să-mi vorbeşti!
Dar inima pe care tu mi-o batjocoreşti,
Ce-a fost de cer supusă la cazne-atît de crunte,
De n-ar fi fost iubirea, născută-i să te-nfrunte.
Eu nu mă tem decît de văpaia blestemată
Ce-n suflet arde încă; doar ea e vinovată
Şi dragostea pe care s-o uit ar fi mai bine,
Că trebuie să-mi apăr ființa, în ruşine.
Nu ştiu dacă de ceruri trădalnice, ursită
A fost a ta să fie viaţa-mi urgisită.
Întîmple-se orice dar, pe cinstea mea ce-i scrisă
Întocmai ca iubirea în inima-mi deschisă;
Ţi-o jur că azi Zaira, pe vrerea ei stăpînă,
N-ar suferi în juru-i nici regii să rămînă,
Că m-ar scîrbi oricare, acuma, după tine.
Vrei tu să ştii mai multe, să mă cunoşti mai bine
Şi inima ce este în a mihnirii gheară
Vrei, deznădăjduită, în ochii tăi s-apară?
Tu află deci că-n taină, în ciuda ei, bătea
La tot ceea ce astăzi îţi spune gura mea:
Că pentru tine-ofta doar, cu mult nainte, cînd
Nici nu te aplecaseşi la dorul meu născînd,
Că-ţi presimţea iubirea şi că ardea tăcută,
Îngenuncheată ţie, de tine neştiută,

Că, în sfirşit, pe tine ea te iubea vrăjită,
Că nu a fost şi nu e de altul stăpînită.
Îmi este martor cerul pe care-l supăr, poate:
De-s vrednică să sufăr şi fulgerele-i toate,
Iar inima de-mi geme sub vină şi ruşine,
Uitucule, tu află că-s toate pentru tine!

OROSMAN

De dragoste-mi vorbeşte cu mincinoasa-i gură!
Ce culme-a mişeliei! Zaira! Şi mai jură!
Cînd am chiar a trădării dovadă ticăloasă!

ZAIRA

Ce-ai zis? Ce suferinţă pe inimă-ţi apasă?

OROSMAN

Nu sufăr. Mă iubeşti?

ZAIRA

Dar glasu-ţi furtunatec
Cum poate să-mi vorbească în clocotu-i sălbatec
De dorul spus adesea în dulce tînguire?
Vai, glasul tău mă-ngheaţă vorbindu-mi de iubire.

OROSMAN

Tu mă iubeşti?

ZAIRA

Iubirea-mi n-o pune la-ndoială.
Ce sînt aceste furii ce-n tine dau năvală?
Vai, ochii tăi, în suflet, ce spaime-mi răscolesc!
Te îndoieşti de mine?

OROSMAN

Nu, nu mă îndoiesc.
Acuma, pleacă, doamnă.

SCENA VII

Orosman, Corasmin

OROSMAN

Vicleana prefăcută,
În culmea grozăviei, nu se dădu bătută;
Cu liniştită faţă ea mă minţea, suavă,
Păstrîndu-şi pîn' la capăt minciuna ei mîrşavă.
Ai sclavul să slujească turbata mea pornire?
Voi şti a mea ocară şi-a ei nelegiuire?

CORASMIN

Da, m-am supus poruncii; dar vraja-i trădătoare
Să nu-ţi mai răscolească suspine tînjitoare;
Te vei uita la dînsa cu ochii nepăsării,
Fără să simţi căinţa în urma răzbunării
Şi fără ca iubirea să-ncerce s-o abată.

OROSMAN

Azi, Corasmin, mi-e dragă mai mult ca niciodată.

CORASMIN

O, ceruri! Tu, stăpîne!

OROSMAN

Mă mîngîie speranţa:
Acest creştin nemernic, venit acum din Franţa,
Nerăbdător s-arată, semeţ şi fluşturatec;
El poate crede lesne în dorul lui zănatec,
În dragostea-i smintită — şi plin de-nchipuire
Să fi-ndrăznit, se poate, oftînd, o tînguire.
Privirile Zairei pesemne l-au orbit,
Şi, fără greş, oricine la fel s-ar fi scrîntit.

Crezînd că ea-l iubeşte, el singur mă înşală;
Se poate între dînşii să nu fie-nvoială.
Ea n-a văzut, Zaira, răvaşul ticălos;
Necazul meu nu-mi pare atît de fioros;
Tu, Corasmin, ascultă: cînd bezna cea mai deasă
Îşi va aşterne umbra pe lumea păcătoasă,
De-ndat ce pe sub ziduri îl vei vedea că vine,
Pe Nérestan, creştinul cel miluit de mine,
Ai grijă să-l înhaţe soldaţii-ntr-o clipită,
Iar ruşinoasă cazně să-i fie pregătită.
Aşa, cu grele lanţuri, să mi-l aduceţi mie.
Lăsaţi-o pe Zaira. Ea slobodă să fie!
Vezi inima mea cum e şi vezi cît o iubesc.
Mînia mi-e mai mare, eu însumi mă-ngrozesc;
Ruşine mi-e de jalea în care-s adîncit,
Dar vai de trădătorii care m-au terfelit.

ACTUL AL CINCILEA

SCENA I

Orosman, Corasmin, un sclav

OROSMAN

(către sclav)

Trimis-am să o cheme: ea va veni îndată.
Gîndeşte-te că soarta-mi îţi este-ncredinţată.
Să-i dai răvaşul scris de creştinul care-o cheamă...
La ea te uită bine, să-mi spui ce bagi de seamă
Şi să-mi aduci răspunsul... Paşi... ea e, negreşit.

(Către Corasmin.)

Tu, credincios prieten al unui prinţ mîhnit,
Ajută-mă necazul eu să mi-l pot ascunde.

SCENA II

Zaira, Fatma, un sclav

ZAIRA

Ce glas pînă aicea, în jalea mea, pătrunde?
Vai, cine să mă scape de-această grozăvie?
Seraiu-nchis! O, Doamne, el, frate-meu să fie?

Spre-a-mi întări credința, chiar Domnul cu-a sa mînă
Pe căile-i ascunse poate-nspre mine-l mînă.
În ochii-mi se arată ce sclav necunoscut?

SCLAVUL

Acest răvaș ce-n taină în mînă mi-a căzut
Ți-l dau ca o dovadă-a credinței slujitoare.

ZAIRA

Dă-l.

(Citește.)

FATMA

(aparte, în timp ce Zaira citește)

Doamne-atotputernic! Din cer fă să pogoare
Privirea-ți milostivă pe-acest lăcaș profan!
Pe-a mea domniță smulge-o acestui Orosman!

ZAIRA

(către Fatma)

Am să-ți vorbesc.

FATMA

(către sclav)

Hai, pleacă. Așteaptă în palat
Și lasă-ne acuma; vei fi din nou chemat.

SCENA III

Zaira, Fatma

ZAIRA

Citește-astă scrisoare și ce să fac să-mi spui;
Vreau să urmez supusă porunca fratelui.

FATMA

Zi mai curînd porunca lui Dumnezeu, cel care
Te vrea îngenuncheată la ale sale-altare;
Nu Nérestan te cheamă, ci glas dumnezeiesc.

ZAIRA

Ştiu; la chemarea asta eu nu mă-mpotrivesc.
Mă leagă jurămîntul; dar, aş putea, pe mine,
Pe frate-meu, pe toate fiinţele creştine,
Pe toţi să-i las în prada primejdiei cumplite?

FATMA

Tu nu eşti tulburată că-s vieţi primejduite;
În zbuciumatu-ţi suflet vorbeşte-a ta iubire.
Eu inima ţi-o ştiu doar; cu ei într-o simţire,
De n-ar fi-ndrăgostită, ea n-ar sta la-ndoială.
Măcar de ţi-ai cunoaşte acum a ta greşeală...
Ţi-e teamă să nu superi cumva pe-al tău iubit...
Cum? Crîncena-i cruzime n-o vezi, nu te-a-ngrozit,
Şi nu vezi în blîndeţea-i un suflet de tătar?
Acest sălbatec tigru, în milă chiar barbar,
Ce pînă şi-n iubire cu-ameninţări se poartă...
Şi inima-ţi, de dînsul, nu vrea să se despartă?
Tot pentru el suspină?

ZAIRA

Dar el ce vină are?
Eu i-am adus ocară în ziua aceea-n care
Deşi rîvneam la nunta ce fuse pregătită,
Cînd tronul era gata, moscheea-mpodobită
Şi mă slăvea iubitul, cerui întîrziere...
Eu, care-n loc să tremur sub falnica-i putere,
Năprasnica simţire i-am înfruntat-o, eu
Ce i-am supus iubirea, făcîndu-l robul meu,
Jertfindu-mi numai mie pornirea-i drăgăstoasă...

FATMA

La dragostea ce-n suflet o rană vie-ţi lasă
Mai poţi gîndi tu oare, chiar în această clipă?

ZAIRA

Ah, Fatma, deznădejdea-mi din toate se-nfiripă.
Ştiu, din serai nu-i nimeni în stare să mă scoată;
Să merg aş vrea prin ţara creştină, depărtată,
Plecînd de pe meleagul acesta urgisit,
În care al meu suflet atît a pătimit.
Dar simt că-n clipa asta dorinţa mi-e-nfrînată
Şi îmi urez în taină să nu plec niciodată!
Ce stare şi ce zbucium! Nu, sufletu-mi nu ştie
Ce trebuie să facă, ce doruri îl îmbie;
În suflet simt, o, Doamne, a groazei cotropire;
Întoarce-o de la mine, cumplita presimţire,
Vezi, de creştini ai grijă, primejdiile ia-le,
Pe frate-meu veghează-l din cerurile tale!
Da, vreau să-l văd acuma, vreau lui a mă supune,
Dar din Solym îndată ce va pleca, voi spune
Iubitului, căci fi-voi atunci mai îndrăzneaţă,
Ce nepătrunsă taină ascunde a mea viaţă.
Credinţa mea voi spune-o, de care m-am legat,
Şi-n inimă cetindu-mi, va fi înduioşat;
Dar, de-aş pieri aicea, în chinuri, neştiută,
Nu-mi voi trăda eu neamul din care sînt născută.
Hai, du-te. Al meu frate aici vreau să apară.
Să intre sclavul.

SCENA IV

ZAIRA

(singură)

Doamne, la care se-nchinară
Străbunii şi părinţii şi bietul nostru tată!
Luîndu-mă de mînă, tu calea mi-o arată!

SCENA V

Zaira, sclavul

ZAIRA

Pe-acel creştin ce-aşteaptă, tu du-te de-l vesteşte
Că nu-i trădez credinţa pe care o slujeşte,
Că Fatma îl va duce aici, făr-amînare.

(Aparte.)

Acum te linişteşte, Zaira, şi fii tare.

SCENA VI

Oresman, Corasmin, sclavul

OROSMAN

Ce-ncet se scurge vremea pentru mînia mea!

(Către sclav.)

Ei, repede, răspunde! Vorbeşte! Ce-a spus ea?

SCLAVUL

Văzui, stăpîne, spaima că-i gata s-o-ncovoaie;
A-ngălbenit şi lacrimi din ochi curgeau şiroaie;
Mi-a spus să ies afară şi iarăşi m-a chemat
Şi tremurîndu-i glasul, cu suflet tulburat,
Făgădui s-aştepte, aici, lîngă grădină,
Pe cel ce-n astă noapte va trebui să vină.

OROSMAN
(sclavului)

Tu pleacă. Îmi ajunge...

(Lui Corasmin.)

Să piei din ochii mei...
Mă lasă... Muritorii toţi mi se par mişei...
Ţi-am spus, mă lasă singur, în furii asmuţit
Urăsc toată-omenirea, de mine sînt scîrbit.

SCENA VII

OROSMAN

(singur)

Unde mă aflu, Doamne? Şi dorurile mele,
Cu Nérestan, trădalnic, Zaira să le-nşele?
Mişelnică pereche, cumplită-mpreunare!
Hai, smulgeţi ziua asta mînjită cu trădare!
N-ai să te bucuri însă, Zairă ticăloasă!
Ei, Corasmin, te-ntoarce!

SCENA VIII

Orosman, Corasmin

OROSMAN

Şi tu mă părăseşti?
Vino! Pe vinovatul potrivnic îl zăreşti?

CORASMIN

Nu văd încă nimica.

OROSMAN

Cumplită noapte, vii
Să-ţi împrumuţi tu vălul l-astfel de mîrşăvii!
Zaira!... Trădătoare!... Cît bine i-am făcut!
Cu fruntea neclintită aş fi privit tăcut
Cum praful se alege din tron şi mărcţie;
De-aş fi ajuns în lanţuri de crîncenă robie,
Mi-aş fi păstrat dîrzia şi liniştea întreagă,
Dar să mă-nşele dînsa, cea care mi-a fost dragă!

CORASMIN

Ce vrei să faci, stăpîne, cînd jalea te doboară?
Ce urmăreşti?

OROSMAN

Un strigăt n-ai auzit de-afară?

CORASMIN

Stăpîne...

OROSMAN

Aud un foşnet care mă-nfioară...
E cineva pe-aproape...

CORASMIN

Nu vine nimeni încă.
E cufundat seraiul în linişte adîncă
Şi toate dorm în tihnă iar, umbra nopţii creşte...

OROSMAN

Nu doarme fărdelegea, mereu mă urmăreşte.
N-aş fi crezut-o-n stare de-atîta îndrăzneală!
Tu inima mea n-o ştii şi-a dragostei sfială...
Ah, o slăveam! Aprinsă era a mea iubire!
Să-mi hotărască soarta, putea cu o privire!
Să sufăr, să mă bucur nu pot decît prin ea!
Ah, Corasmin, te-ndură de suferinţa mea!

CORASMIN

Tu, Orosman, plîngi oare? O, ceruri! Ce ocară!

OROSMAN

Din ochii mei curg lacrimi azi pentru-ntîia oară.
Vezi soarta mea cum este şi vezi a mea ruşine;
Dar, dup-aceste lacrimi e moartea care vine.
Tu pe Zaira plînge-o şi plînge-mă pe mine,
Căci e aproape ceasul şi lacrimile-aceste
De sîngele ce-o curge vor să ne dea de veste.

CORASMIN

Ah, tremur pentru tine...

OROSMAN

Adînc să te-nfioare
Durerea mea, iubirea şi crunta răzbunare.
Apropie-te... Vino... Urechea nu mă-nşcală...

CORASMIN

Paşi umblă pe sub ziduri...

OROSMAN

Hai, prinde-l cu iuţeală
Pe Nérestan şi-n fiare să fie-ndată pus;
Aşa-ncărcat de lanţuri să-l văd aici adus.

SCENA IX

Orosman; Zaira şi Fatma călcînd în întunericul din fundul scenei

ZAIRA

Ei, Fâtma, te grăbeşte!

OROSMAN

Ce-aud? Mă trec fiori!
E-un glas ce mă vrăjise, duios, de-atîtea ori,
E gura trădătoare ce mi-a-nşelat iubirea,
Unealta ticăloasă slujind nelegiuirea?
Să mă răzbun! Vicleana! Cum, e chiar ea? O, cer!
Zaira... Doamne,-mi scapă din mînă acest fier...

ZAIRA

(către Fatma)

Vino pe-aici... Curajul m-ajută să-l păstrez...

FATMA

El va veni.

OROSMAN

Ce vorbe! Îmi vine să turbez...

ZAIRA

Fiori mă trec, de groază. Mi-e sufletu-amărît...
Ești Nérestan pe care l-am așteptat atît?

OROSMAN

(repezindu-se la Zaira)

Sînt eu, trădatul! Cazi la picioare, păcătoasă!

ZAIRA

(prăbușindu-se)

Mor, Doamne!

OROSMAN

Răzbunat-am ocara ticăloasă!
Să nu mai stăm pe-aicea... Nu pot... Ce-am săvîrșit?
Nimic decît dreptate! Păcatu-i pedepsit!
Ah, iată-i și iubitul! Chiar soarta mi-l trimite
Să-mi satur răzbunarea cu bucurii scrîșnite!

SCENA X

Orosman, Zaira, Nérestan, Corasmin, Fatma, sclavi

OROSMAN

Nefericit mișelnic venit pe-acest meleag,
Care, pe totdeauna, mi-ai smuls ce-aveam mai drag,
Ci vino mai aproape, vrăjmaș demn de dispreț,
Cu sufletu-ți trădalnic, viteazule-ndrăzneț!

Tu ai venit aicea ca să mă necinstești;
Răsplata te așteaptă; poți să te pregătești.
Trădarea ta mîrșavă și chinurile mele
Le vei plăti în chinuri și tot atît de grele.
Pedeapsa-i pregătită?

CORASMIN

Stăpîne, pregătită.

OROSMAN

În inima ta cazna a și-nceput, cumplită;
Privirea ta mai cată pe cea care-o iubește,
Ibovnica vicleană care mă terfelește.
Privește-o, te așteaptă.

NÉRESTAN

Ah, ce văd? Sora mea!
Zaira!... Nu mai este! Ah, monstru blestemat!

OROSMAN

E sora lui? O, Doamne! Să fie-adevărat?

NÉRESTAN

Ai auzit prea bine, nelegiuit barbar!
Din trupul meu, ei, haide, vino de varsă iar
Nefericitul sînge dintr-o regească spiță,
Ca să sfîrșești odată și-această rămășiță!
Fu Lusignan, bătrînul, năpăstuitu-i tată;
El își sfîrși la pieptu-mi viața întristată,
Și-acum veneam Zairei din partea lui să-i spun
Voința-i de pe urmă și-un ultim rămas bun.
Și-n inima-i firavă și-atît de simțitoare
Să reaprind credința creștină-nvingătoare.
L-a mîniat pe Domnul și legile creștine
Și el a pedepsit-o că te-a iubit pe tine!

OROSMAN

E-adevărat? Zaira! Pe mine mă iubea?
E sora lui? O, Fatma, eram iubit de ea?

FATMA

Crud ucigaş! Acesta e singuru-i păcat.
Ai sfîşiat ca tigrul de sînge însetat
Pe cea care-mpotriva voinţei te slăvise
Şi mîngiia nădejdea că Dumnezeu primise
Tributul ei de lacrimi din inimă pornite,
Şi-nduioşat de-atîtea dorinţe nemplinite,
Cuprins de milă, poate, ar vrea să vă unească.
Vai, inima-i curată prea mult vru să rîvnească!
O înşela nădejdea în dulcea ei sfială
Şi-nspăimîntatu-i suflet stătea la îndoială
Pe cine să aleagă: pe Domnul sau pe tine.

OROSMAN

Mi-ai spus de-ajuns. O, ceruri! Ea mă iubea pe mine!

NÉRESTAN

Ce mai aştepţi să-ţi saturi turbarea, nemilos?
Doar eu mai sînt în viaţă c-un sînge glorios
Pe care-al tău părinte şi tu ni l-aţi vărsat.
Să fiu iar împreună cu-al meu neam întristat,
Cu-acel viteaz şi fata ce i-ai răpus-o, crunt.
M-aşteaptă chinuri grele? Sînt gata să le-nfrunt.
Tu m-ai făcut să-l sufăr pe cel mai crunt din toate,
Dar setea-ţi arzătoare de sînge au mai poate
Lăsa ca să-ţi vorbească doar cinstea, ca-nainte?
Smulgînd din mine viaţa, adu-ţi măcar aminte
Că ai jurat creştinii să-i scoţi din lanţul lor.
Încrîncenatu-ţi suflet, cum e nendurător,
E-n stare de această mărinimoasă faptă?
Sînt gata s-o răscumpăr cu moartea ce m-aşteaptă!

OROSMAN

(îndreptîndu-se spre cadavrul Zairei)

Zaira!

CORASMIN

Vai, stăpîne, te poartă paşii — unde?
Să mergem. Jale-adîncă în sufletu-ţi pătrunde.
Iar Nérestan, să-ngădui...

NÉRESTAN

Barbarule hain,
Ce poruncești? Hai, spune!

OROSMAN

(după o tăcere lungă)

Ascultă, Corasmin:
Vreau lanţurile sale acum să i se scoată
Şi cîţi îi sînt tovarăşi cu el să plece-o dată;
Iar pe năpăstuiţii creştini cu dărnicie
Să-i încărcaţi de daruri, din marea-mi bogăţie,
Şi pînă-n portul Jaffa să-i duceţi.

CORASMIN

Dar, stăpîne...

OROSMAN

Supune-te şi gura-ţi o vorbă să nu-ngîne!
Grăbeşte-te şi-ntocmai să faci precum doresc:
Sultan, îţi dau poruncă, prieten, te iubesc.
Nu pierde vremea, du-te; vezi, mă slujeşte bine.

(Către Nérestan.)

Nenorocos războinic, dar mai puţin ca mine,
Aceste-nsîngerate meleaguri tu le lasă,
Să duci în a ta ţară făptura ei rămasă

Fără lumina vieţii prin crunta mea turbare.
Aflînd, creştini şi rege, de jalnica-ntîmplare,
Vor pomeni-o veşnic cu lacrimi şi suspine;
Dar dacă adevărul îl vor afla prin tine
Tot osîndindu-mi fapta, voi fi poate jelit...
Arată-le pumnalul pe care-un braţ smintit
L-a împlîntat în pieptul ei sfînt, cu-nverşunare.
Le spune c-am dat moartea cea mai îngrozitoare
Femeii dintre toate cea mai neprihănită
Ce-a fost de cerul însuşi vreodată făurită;
Le spune c-aşternusem întreaga-mpărăţie
La ale ei picioare şi spune-le, să ştie,
Că-n sîngele ei mîna sălbatec mi-am scăldat-o,
Că o slăveam, le spune, şi că am răzbunat-o!

(Se omoară.)

(Către ai săi.)

Pe-acest viteaz cinstiţi-l şi arătaţi-i calea.

NÉRESTAN

Mă luminează, Doamne; mi-e prea adîncă jalea.
E-n stare-nverşunarea-ţi acum să mă silească
Chiar eu să fiu acela care să te jelească?